

Orgle v dekaniji Škofja Loka

I. del

Dr. Edo Škulj se je rodil 23. maja 1941 v Podsmreki pri Velikih Laščah. Diplomiral je iz teologije v Audroguéju v Argentini, potem pa je v Rimu študiral na Papeškem inštitutu za cerkveno glasbo pri H. Anglésu in F. Haberlu ter na Lateranski univerzi. Tam je leta 1972 doktoriral z disertacijo *Stanko Premrl – cerkveni glasbenik*. V tem delu je avtor prikazal in slogovno razmejil duhovno ustvarjalnost tega skladatelja in ocenil njegovo vlogo v pomenu in razvoju slovenske cerkvene glasbe. Leta 1976 je Škulj oživil revijo *Cerkveni glasbenik* in je še danes njen glavni urednik. Hkrati je urednik zbirke *Musica organistica slovenica* in *Cerkvene zborovske pesmarice*. Škuljevo raziskovalno delo obsega slovensko cerkveno glasbo 19. in 20. stoletja, hkrati pa v zadnjem desetletju aktivno sodeluje z Muzikološkim inštitutom ZRC-SAZU in na znanstvenih posvetih, posvečenih cerkveni glasbi. Leta 1985, v evropskem letu glasbe, je zaslovel s prvo monografsko orgelsko knjigo (skupaj z Milkom Bizjakom, DZS) z naslovom *Orgle na Slovenskem*. Knjiga je izšla v treh jezikih. Za tem je dr. Edo Škulj nadaljeval sam, največ v *Cerkvenem glasbeniku*, pa tudi v posamičnih edicijah, samostojnih knjigah, s preučevanjem zgodovinskega razvoja in orgelskega opusa pri Slovencih. S sodelavci ima v načrtu obdelati vse orgle na Slovenskem: po škofijah in dekanijah. Najnovejši Škuljevi publikaciji sta tako na primer naslovljeni z: *Orgle v Ljubljani* (Mohorjeva družba, Celje, 1994) in *Letopis slovenskega glasbenega življenja v Argentini* (Mohorjeva družba Celje, Krščanska kulturna zveza Celovec in Izseljensko društvo Slovenija v svetu, Ljubljana; Celje 1995). Od leta 1997 (od leta 1998 izredni profesor) poučuje zgodovino glasbe in glasbeno literaturo na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

Muzikolog, organolog, teolog, zgodovinar cerkvene glasbe, glavni urednik *Cerkvenega glasbenika* in znanstveni svetnik na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani dr. Edo Škulj je danes vsekakor ena od vodilnih osebnosti na področju organologije na Slovenskem in tako bo tudi pričujoča razprava, ki jo je avtor pripravil s skupnim naslovom *Orgle v dekaniji Škofja Loka* več kot zanimivo branje, zlasti še za naš, »(škofje)loški konec«.

Franc Križnar

Predgovor

Najpomembnejši vir o starejših orglah v dekaniji Škofja Loka ima Stanko Premrl, ki je v letih 1916/17 sestavil *Statistiko orgelj ljubljanske škofije*. Rokopis, ki ga hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani, je sestavljen kot razpredelnica in urejen po dekanijah.

V prvem stolpcu je ime fare ali podružnice, če jih je več z orglami, v drugem ime mojstra, v tretjem število manualov, v četrtem število registrov, v petem sistem (ali so orgle mehanske ali pnevmatične), v šestem cena, v sedmem leto postavitve, v osmem opis omare, v devetem stolpcu pa so opombe, ki so včasih zelo dragocene, predvsem glede prejšnjih orgel. Iz te razpredelnice je napisal dolgo razpravo z naslovom *Nekoliko statistike o orgljah v ljubljanski škofiji*,¹ ki je skozi tri leta izhajala v *Cerkvenem glasbeniku* (CG) s poznejšim dodatkom o orgelskih zanimivostih.² Zelo pomemben vir so dopisi oziroma poročila o novih orglah, ki jih je objavljala CG. Brez njih bi bila slovenska organografija povsem nemočna.³ To se je pokazalo v povojnem obdobju, ko 30 let ni izhajal CG, verski tednik *Družina* pa tudi ni poročal o novih orglah, da si ne bi ne župnije ne orglarji nakopali težav z davčno upravo. Sami na sebi bi lahko bili pomemben zgodovinski vir župnijski arhivi, ki pa so, žal, zelo siromašni ali celo osiromašeni.

V zadnjem desetletju je izšlo nekaj knjig, ki prinašajo podatke tudi o orglah v škofjeloški dekaniji, npr. *Orgle na Slovenskem*⁴ ali topografija *Orgle v Ljubljanski nadškofiji*.⁵

Opisi orgel so urejeni po abecednem redu župnij. Če pa ima katera župnija orgle tudi na podružnicah, npr. Stara Loka, Škofja Loka ali Železniki, so opisane orgle tudi na njih.

Zelo poučne so razpredelnice ob sklepu, ki poleg opisnega reda orgel prikazujejo orgle po starosti in po velikosti.

Sicer je pa v precej široki obliki navedeno vse dosegljivo slovstvo, in sicer prvotni in drugotni viri, to je arhivski in tiskani viri.

Za uvod k vsaki župniji oziroma podružnici je opis cerkvene stavbe, v kateri orgle stojijo. Ti opisi se opirajo predvsem na predvojni *Krajevni leksikon Dravske banovine*,⁶ ki je prinašal opis cerkva. Za tiste cerkve, ki so bile zunaj nekdanje Dravske banovine, pa je bil glavni, čeprav izredno skop vir *Krajevni leksikon Slovenije*.⁷ Nekaj dragocenih podatkov prinaša tudi zgodovinski *Šematizem Ljubljanske nadškofije*.⁸

ŽUPNIJA BUKOVŠČICA

Župnijska cerkev sv. Klementa je močno prezidana gotska stavba z ukrivljeno ladjo. V tlorisu je še vedno dobro vidna preprosta romanska zasnova. Cerkev, ki je prvič omenjena leta 1689, je bila prezidana leta 1823. Na velikem oltarju je slika Štefana Šubica iz leta 1851, na stranskih pa sliki Ivana Franketa iz leta 1887. Dva oltarja je izdelal podobar Marko Peternel iz Selc.

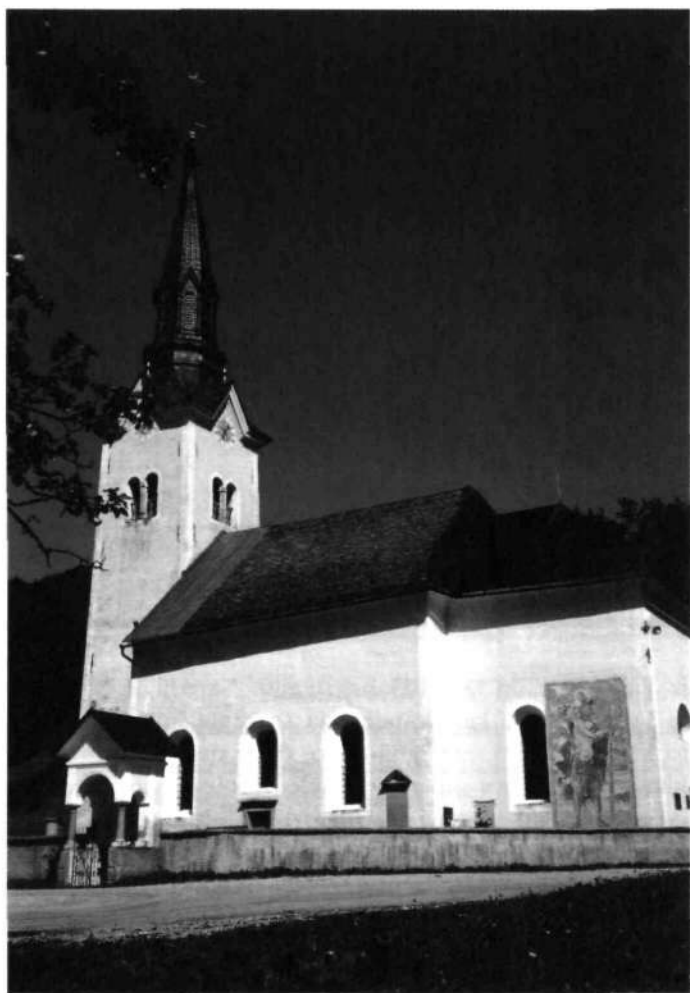
Cerkevopravno je bila prvotno podružnica starološke, nato pa selške prafare. Od leta 1789 je župnija.

Valentinčičeve orgle

Cerkev ima na koru orgle z devetimi registri. O njih ima Stanko Premrl v svoji *Statistiki* zapisano: »Orglje v Bukovici nad Škofjo Loko je l. 1855 naredil neki kmet –

*samouk iz Davče nad Zalim logom.*⁹ Ta kmet samouk se je v sapnico podpisal: Anton Valentinčič. V župnijski kroniki pa je pripisano: Porezen. Tako zvemo, da je bil Valentinčič doma iz Davče. V orgelsko sapnico v Lescah je zapisal samo to, da je iz Kranjskega »bezirka«.¹⁰ Možno je, da je samouk, morda se je pa kaj malega učil pri Rumplu, ki je v tistem času veliko deloval po Gorenjskem in med drugim naredil orgle z osmimi registri za župnijsko cerkev v Zalem Logu.

Orgle so doživele kar nekaj popravil, ki pa so bile verjetno v glavnem le uglačitve, kar je nekaj normalnega pri orglah oziroma pri vseh glasbilih. Leta 1858 jih je popravljaj sam Valentinčič, leta 1866 Ignacij Maček, sicer neznano ime v slovenskem orglarstvu. Ponovno so doživele popravilo v letih 1877 in 1890. Leta 1901 jih je popravljaj Ivan Milavec. Kot toliko drugih orgel so bile tudi te med prvo svetovno vojno oropane pročelnih piščali. Že leta 1922 je nove preskrbel Anton Darnič, orglar

*Župnijska cerkev
sv. Klementa
v Butkovščici
(Foto Marko Oblak)*

*Valentinčičeve orgle
iz leta 1855
(Foto Dušan Koman)*

iz Radovljice, in sicer 23 po številu. Naredil je tudi novo klaviaturo. Klaviatura je štela 45 tipk, kar pomeni, da so orgle imele spodaj kratko oktavo. Dornič je to kratko oktavo »raztegnil« tako, da je dodal nekaj piščali v diskantu. Ker pa mu klaviatura ni šla v prostor prejšnje, ker je nova pač imela več tipk, je te tipke po dolgem izžagal oziroma postružil, da so bile znatno ožje. Spremenil je tudi mehaniko registrov.

V letih 1987 in 1988 je orgle temeljito obnovil Andrej Lenarčič. Najprej je vse orgle razdril in očistil. Odstranil je Dorničeve dodatke in tudi njegovo klaviaturo ter preskrbel novo klaviaturo s kratko oktavo. Popravil je tudi registrsko mehaniko. Nadomestil je neraben 8-čveljski bordun. Meh je bil prej pod stropom. Postavil je

novega v spodnji del omare in preskrbel zanj nov motor. Orgle je na splošno uravnal in uglasil tako, da lahko rečemo, da so zdaj take, kot so izšle iz Valentinčičeve roke. Omaro je restavriral Marko Kavčič. Njegovo delo je tudi vsa obnova oltarjev in drugih prvin v izredno lepo obnovljeni župnijski cerkvi.

Opis orgel. Orgle stojijo na sorazmerno prostornem koru, in sicer naslonjene na korno ograjo. Igralnik je v orgelski omari in to na levi strani, če gledamo proti koru, blizu vhoda na kor. Obseg manualne klaviature je 45, pedalne pa 16 tonov. Orgle imajo naslednjo dispozicijo:

Manual

01 Principal	8'
02 Salicional D	8'
03 Copel	8'
04 Flavta	4'
05 Kvinta	2 2/3'
06 Oktava	2'
07 Mikstura	1 1/3' + 1'

Pedal

08 Subbas	16'
09 Oktavbas	8'

Lahko bi rekli, da se leta 1855 v slovenskem orglarstvu klasicizem nagiba proti koncu, proti romantiki, vendar so Valentinčičeve orgle krepko zasidrane v zgodnjem klasicizmu, če ne celo v baroku. In to ne samo po dispoziciji, ampak in predvsem po obsegu klaviatur. V dispoziciji moti pravzaprav to, da manjka 4-čveljska oktava kot prvi alikvot 8-čveljskega principala. Najdemo pa zato tako kvinto kot superoktavo, ki jo pa iz prejšnjega razloga imenuje kar oktava. Orgle so izredno podobne omenjenim Valentinčičevim v Lescah, le da so te »pomnožene« za štiri registre.¹¹

ŽUPNIJA DAVČA

Župnijska cerkev Naše ljube Gospe je bila sezidana leta 1878 po naročilu Martina Jemca. V velikem oltarju, ki je iz kraškega marmorja, te svetle, slogovno neizrazite stavbe je slika Štefana Šubica iz leta 1880.

Cerkvenopravno je do leta 1919 spadala pod župnijo Novaki (danes v Koprski škofiji), od leta 1928 je bila ekspozitura soriške župnije, leta 1968 pa je postala župnija.

Bendove orgle

Iz arhiva Andreja Bende iz Loke pri Mengšu je razvidno, da je mojster pripravil naslednjo dispozicijo:

Župnijska cerkev
Naše ljube gospe
v Davči
(Foto Marko Oblak)

Dispozicija za orgle v Davči

Loka, 31. 12. 1963

I manual

01 Principal	8'
02 Bordunal	8'
03 Salicional	8'
04 Oktava	4'
05 Quinta	2 2/3'
06 Mikstura	2' + 1 1/3' + 1'

II manual

07 Široka flavta	8'
08 Vox coelestis	8'
09 Flauto traverso	4'
10 Pikolo	2'

Pedal

11 Subbas	16'
12 Bordunal	8'

K temu je dodal še zbiralnike in zveze, ki so nekaj običajnega pri pnevmatičnih orglah.

Dne 15. junija 1965 je škofijski kancler Venčeslav Snoj, sicer vodja stolnega kora, poslal sporočilo:

Ljubljana, 15. 5. 1965

Dragi g. Benda!

Vračam vašo dispozicijo in prilagam Cudermanovo. Mislim, da boste prav storili, če si boste osvojili Cudermanovo.

Priložena je bila naslednja rokopisna:

Dispozicija orgel za Davčo

I manual

01 Lesena flavta	8'
02 Principal	4'
03 Gemshorn	2'
04 Mikstura IV	1 1/3'

Bendove orgle iz leta 1966 (Foto Dušan Koman)

II manual

05 Bordun	8'
06 Cevna flavta	4'
07 Principal	2'
08 Cimbali II	1 1/2'
09 Sifflöte	1 1/3'

Pedal

10 Subbas	16'
11 Oktavbas	8'
12 Dolkan	4'

Pri št. 1 je dodal, da je enaka principalu; pri št. 3, da je lahko konična flavta; pri št. 5 pa, da je lahko spitzgedackt, kar bi bilo celo boljše.

Obveljala je naslednja dispozicija, ki je zelo podobna Cudermanovi. Razlike so samo v imenih ali v od Cudermana predlaganih inačicah:

I manual

01 Principal	8'
02 Oktava	4'
03 Konična flavta	2'
04 Mikstura IV	

II manual

05 Bordun	8'
06 Cevna flavta	4'
07 Pikolo	2'
08 Sifflete	1 1/3'
09 Cimbali II	

Pedal

10 Subbas	16'
11 Oktavbas	8'
12 Koral	4'

ŽUPNIJA DRAŽGOŠE

Najstarejša cerkev sv. Lucije se prvič omenja leta 1535. Prejšnja župnijska cerkev – imenitna baročna stavba dolga 26 m, široka 10 m in visoka 10 m – je bila sežigana leta 1640, leta 1642 pa je bila posvečena. Posebna znamenitost cerkve so bili štirje zlati oltarji iz leta 1658, najlepši tovrstni umetnostni spomeniki v Sloveniji. Imela je tudi marmornat podstavek velikega oltarja iz leta 1934. Po napadu Nemcev na partizane v začetku leta 1942 in po umiku partizanov so Nemci pobili 18 Draž-

gošanov. V naslednjih tednih so Nemci razstrelili zidovje hiš, župnišča in cerkve. Zanimivo pri tem pa je, da so bili znameniti zlati altarji rešeni iz cerkve in jih sedaj Loški muzej razstavlja v grajski kapeli v Škofji Loki.

Po drugi svetovni vojni so imeli leseno kapelo, v kateri so opravljali bogoslužje. Dovoljenje za gradnjo nove cerkve je bilo izdano zelo pozno. Novo cerkev so po načrtih arb. Toneta Bitenca dogradili šele leta 1966. Leta 1968 jo je posvetil nadškof Pogačnik. Cerkev so zgradili ne samo kot bogoslužni prostor, temveč tudi kot spomenik od Nemcev pobitim Dražgošanom, zato je na cerkev pritrjena spominska plošča. V cerkvi so barvna okna in freska Staneta Kregarja.

Cerkvenopravno je prvotno spadala pod Staro Loko, pozneje pod Selca, dokler ni leta 1756 postala vikariat, leta 1876 pa župnija.

Prve Jenkove orgle

Stanko Premrl ima v svoji Statistiki zabeleženo, da imajo v Dražgošah le harmonij.

Leta 1938 beremo v CG kratko novico: »Orglarski mojster Franc Jenko iz Št. Vida na Ljubljano je postavil nove orgle v župni in romarski cerkvi sv. Lucije v Dražgošah. Na dan blagoslovitve 31. julija (1938), ki jo je opravil stolni dekan g. dr. Franc Kimovec ter hkrati razložil orgle, se je vršil cerkven koncert. Sodeloval je profesor Matija Tomc in dražgoški cerkveni pevski zbor pod vodstvom organista Alojzija Bavdeža. Orgle imajo 16 registrov in stanejo 80.000 dinarjev.«²

Župnijska cerkev
sv. Lucije
v Dražgošah
(Foto Marko Oblak)

Jenkove orgle iz leta 1971 (Foto Dušan Koman)

Orgle so imele naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Principal	8'
02 Flavta	8'
03 Salicional	8'
04 Gamba	8'
05 Oktava	4'
06 Cevna flavta	4'
07 Mikstura III-IV	

II manual

08 Violinski principal	8'
09 Bordun	8'
10 Vox coelestis	8'
11 Fugara	4'
12 Pikolo	2'

Pedal

13 Subbas	16'
14 Pianobas	16'
15 Oktavbas	8'

Predeno so Nemci leta 1942 cerkev porušili, niso rešili le omenjenih zlatih oltarjev, temveč tudi orgle. Demontiral jih je Franc Jenko. Nekaj časa so orgle stale sestavljene v dvorani v Kranju, leta 1947 pa so bile postavljene na kor župnijske cerkve v Železnikih.

Druge Jenkove orgle

V novi cerkvi so sorazmerno hitro prišli do novih orgel, in sicer leta 1971. Kronist v Družini poroča: *«Letošnji mali šmaren je bil za Dražgošane dvojni praznik: poleg Marijinega rojstva so se veselili novih orgel. K lepemu ozračju praznika je pripomogel čudovit sončni dan. Pred mašo je škof dr. Lenič blagoslovil nove orgle. Med pridigo je poudaril, da morajo biti farani složni, kot so piščali na orglab uglašene v sozvočju. Nihče ne sme biti zapostavljen, ker ima vsak svojo vlogo v cerkvenem občestvu, kot imajo piščali svojo, pa čeprav so skrite za tistimi vidnimi na omari. Nekatere imajo vidnejšo vlogo, nekatere bolj skrito. Tukaj je predvsem omenil starčke, ki ne smejo biti zapostavljeni in imajo svoje poslanstvo v farnem življenju. Po pridigi je bil „ofer“, ki ne sme manjkati pri nobeni slovesnosti, saj spada k slovenski folklori. Med tem darovanjem je prof. Tomc, znani slovenski skladatelj, razlagal na poljudno-znanstven način nove orgle. Začel je z razliko med orglami in klavirjem, potem pa je faranom predstavil nove orgle. Pokazal je zvok registrov in kako se uporabljajo. Po povzdigovanju se je škof posebej spomnil prof. Šolarja in ravnatelja Dolenca, oba sta bila dražgoška rojaka, in pa prof. Miklavčiča, ki je z ljubeznijo bodil ob praznikih opravljati svete obrede. – Za uvod je zbor zapel Bricljevo skladbo ob blagoslovitvi novih orgel, med mašo pa Tomčevo Mašo v čast sv. Cirilu in Metodu. Pravi užitek je bilo poslušati lepo petje zbora, čutiti je bilo spretno roko dirigenta Tomaža Tozona. Mirjam Tozonova je pri registraciji mojstrsko pokazala zmožnosti novih orgel. Odveč bi bilo poudariti ubranost zbora z orglami, saj je Tozonova znana kot zelo spretna organistka. – Orgle so delo orglarskega mojstra Toneta Jenka iz Šentvida, ki odlično nadaljuje delo svojega očeta, saj so dražgoške orgle že 131. opus.»¹³* Prav zanimivo je dejstvo, da je obakrat sodeloval prof. Matija Tomc, ki je tako skupaj z Jenkom povezoval prve z drugimi orglami. Sedanje orgle imajo naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Principal	8'
02 Flauta	8'
03 Viola	8'
04 Traverzna flauta	4'
05 Sesquialtera II	2 2/3'

II manual

06 Bordun	8'
07 Salicional	8'
08 Principal	4'
09 Dulcian	4'
10 Zvonček II	2'

Pedal

11 Subbas	16'
12 Pianobas	16'
13 Oktavbas	8'

ŽUPNIJA JAVORJE

Sedanja župnijska cerkev sv. Tilna (Egidija) na razglednem pomolu je na gotskem temelju leta 1710 zgrajena baročna stavba, obnovljena in povečana leta 1924. Oltarje je naredil Štefan Šubic, kipe Matija Bradaška, glavno oltarno sliko in sv. Družino Janez Šubic, križev pot pa je iz Layerjeve šole. Večje prezidave je doživela med leti 1975 in 1980 pod vodstvom arb. Špele Valentinčičeve.

Cerkvenopravno je bila cerkev prvotno podružnica starološke, nato poljanske prafare. Leta 1788 je postala lokalija, leta 1870 pa župnija.

Zupanove orgle

Stanko Premrl ima v svoji *Statistiki* podatek, da so leta 1916 imeli v Javorjah 10-registrske orgle, ki jih je okrog leta 1855 naredil Ignacij Zupan st., s pripombama, da so »slabe« in da so »bile večkrat popravljene«. Glede dispozicije si lahko pomagamo z orglami, ki jih je isti orglar postavil leta 1877 v Šentjoštu nad Horjulom in imajo naslednjo dispozicijo:

*Župnijska cerkev
sv. Tilna (Egidija)
v Javorjah
(Foto Marko Oblak)*

Manual

01 Principal	8'
02 Hohlflöte	8'
03 Bordun	8'
04 Octave	4'
05 Fläute	4'
06 Traversflöte	4'
07 Superoctave	2'
08 Mixtur III	

Pedal

09 Subbass	16'
10 Octavbass	8'

Jenkove orgle

Leta 1978 je Nadškofijski ordinariat poslal župniku naslednji spis:

Člani Komisije za orgle pri Škofijskem glasbenem svetu (ki jo sestavljajo Janez Osredkar, Primož Ramovš, Edo Škulj in Jože Trošt) so pregledali predlog dispozicije za nove orgle za župnijsko cerkev v Javorjah nad Škofjo Loko. Prišli so do naslednjih sklepov:

Jenkove orgle iz leta 1978 (Foto Dušan Koman)

*a) Predložena dispozicija:**I manual*

01 Principal	8'
02 Flavta	8'
03 Kopula	4'
04 Oktava	4'
05 Mikstura	

II manual

06 Bordun	8'
07 Celeste	8'
08 Flavta	4'
09 Kvinta	2 2/3'
10 Pikolo	2'
11 Terca	1 3/5'

Pedal

12 Subbas	16'
13 Pianobas	16'
14 Oktava	8'
15 Bordunal	8'

b) Dispozicija je v glavnem zelo uravnovešena, vendar mora imeti naslednje popravke:

1. V I manualu manjka 2-čveljski register, ki bi ta manual dopolnil, da ne bo nastala vrzel, ker bo mikstura 4-vrstna na 1 1/3'. Nobenega od obeh 4-čveljskih registrov ni moč pogrešati, zato je prav, da se vnese nov 2-čveljski register, in sicer iz družine principalov. Najbolje pikolo 2' iz II manuala.

2. Kot je omenjeno, mora biti mikstura 4-vrstna, in sicer mora začeti na 1 1/3' (nadaljuje z 1', 2/3' in 1/2'). Ta mikstura bo vse orgle osvetlila.

3. Na II manualu se namesto vzetega pikolo 2' vnese 2-čveljski flavtni register, in sicer silvana 2'.

4. Da bo bolj jasen sestav korneta, naj se celeste 8' premakne na zadnje mesto manuala.

5. V pedalu pogreša komisija 4-čveljski register, sta pa dva 8-čveljska. Eden od obeh 8-čveljskih se lahko pogreša, kar se nadomesti s pedalno zvezo, saj ostanejo v manualih še štirje 8-čveljski registri. Bordunal 8' naj odpade in se vnese bordunček 4'.

6. Zveze naj bodo samo II-I, II-P, I-P, brez super in subzvez, ki zvok samo otrdi-jo. V ta namen je bila določena svetlejša mikstura.

c) Mere pedalne klaviature in mere med manualoma, kakor tudi med manualoma in pedalom naj odgovarjajo BDO normam.

d) Obseg pedala C-f1.

e) Obseg manualne klaviature C-g3.

f) Komisija bo prevzela orgle v delavnici v imenu naročnika.

g) Dokončna dispozicija:

I manual

01 Principal	8'
02 Flavta	8'
03 Oktava	4'
04 Kopula	4'
05 Pikolo	2'
06 Mikstura IV	1 1/3'

II manual

07 Bordun	8'
08 Celeste	8'
09 Traverzna flavta	4'
10 Kvinta	2 2/3'
11 Silvana	2'
12 Terca	1 3/5'

Pedal

13 Subbas	16'
14 Pianobas	16'
15 Oktava	8'
16 Bordunček	4'

Orgle je po predloženi dispoziciji leta 1978 naredil Anton Jenko iz Ljubljane kot svoj opus 160. Značilnost orgel je, da niso postavljene na pevski kor, ampak dopolnjujejo prostor okoli oltarja.

ŽUPNIJA LESKOVICA

Župnijska cerkev sv. Urba je baročno prenovljena poznogotska stavba, posvečena leta 1517. Večje prezidave so bile leta 1634, ko je verjetno bila obokana, saj je imela prej raven strop. Kdaj je bila barokizirana, ni znano. Leta 1879 je Janez Vurnik naredil kamnit veliki oltar, leta 1881 Štefan Šubic križev pot, leta 1896 pa Janez Grobar oltarno sliko.

Cerkvenopravno je bila cerkev sprva podružnica poljanske prafare, leta 1735 pa je postala vikariat. Ob jožefinski reformi je postala lokalija, leta 1853 pa župnija.

Rojčeve orgle

Stanko Premrl v svoji *Statistiki* omenja, da je v Leskovici Peter Rojc naredil nove orgle z 10 registri. Ker ne poznamo njihove dispozicije, si lahko pomagamo z Rojčevimi orglami, ki stojijo v cerkvi sv. Antona »nad«¹⁴ Idrijo in imajo enako število registrov¹⁴.

Manual

01 Principal	8'
02 Copel	8'
03 Flauta	8'
04 Viola	8'
05 Octava	4'
06 Flauta	4'
07 Quint	2 2/3'
08 Mixtura III	2'

Pedal

09 Subbas	16'
10 Octavbas	8'

*Župnijska cerkev
sv. Urba
v Leskovici
(Foto Marko Oblak)*

Leta 1937 beremo v CG zanimivo poročilo o orglah in organistih v Leskovici: *»Ne smem se šteti med druge g. organiste, ker sem postal služben tukaj le kot samouk. Prvi, kateri mi je že kot 20 letnemu pričel razkazovati muzikalične lepote, je g. Anton Bohinc, vse časti vredni organist v Gorenji vasi nad Škofjo Loko. Za njim Andrej Štempibar, tedanji organist v Selcih nad Škofjo Loko... Orgle sem dobil v najslabšem stanju; šele po petih letih moje službe sem toliko časa trkal na srca faranov v domači župniji in še drugod, da sem zbral toliko skupaj, za nadomestilo, kar je bila rekvirirala svetovna vojna.«*¹⁵

Neposredno pred drugo svetovno vojno – leta 1941 – je Franc Jenko naredil nove orgle kot opus 44 z naslednjo dispozicijo:

1 manual

01 Principal	8'
02 Gamba	8'
03 Salicional	8'
04 Cevna flavta	4'
05 Mikstura	2 2/3'

*Jenkove orgle
iz leta 1941
(Foto Dušan Koman)*

II manual

06 Bordun	8'
07 Vox coelestis	8'
08 Fugara	4'
09 Piccolo	2'

Pedal

10 Subbas	16'
11 Pianobas	16'
12 Bordunal	8'

Franc Kimovec je poslal v CG naslednje poročilo: *«Orgle so delo Fr. Jenka. Ogle dal sem si jih tudi še v delavnici. Zelo prijeten, poraben instrument, pa naj bo za spremljanje petja ali za samostojno igranje. Posebne hvale je vredna svetla, značilna, na vsi moč porabna fugara 4' v II. manualu, ki izvrstno nadomešča kar več registrov, vsak register pa, ki se z njim veže, na svoj način osvetli in oplemeniti. Prav tako živahni piccolo, ki poživlja kakor vesel otroški smeh v biši. Orglice bodo svojemu namenu izvrstno služile.»*^{ab}

ŽUPNIJA LUCINE

Župnijska cerkev sv. Vida. Prvotno je pri lovskem gradiču brižinskih škofov (zdaj v razvalinah) stala kapelica, ki je bila povečana v 16. stoletju. Od nje je ostal zvonik iz leta 1669. Sedanjo cerkev je med leti 1898 in 1899 dal zgraditi župnik A. Dolinar v novoromanskem slogu po načrtih arb. R. Jeblingerja. Cerkev, ki je bila posvečena leta 1900, je poslikal Franc Kramar, dočim je podobo sv. Vida leta 1855 naredil Štefan Šubic. Oltarji in nekaj kipov so delo Josipa Grošlja, kiparja iz Selc.

Cerkvenopravno se je lučinska župnija osamosvojila iz poljanske prafare leta 1784, ko je postala lokalija, leta 1875 pa je postala župnija.

Milavčeve orgle

Ivan Milavec je leta 1908 postavil nove orgle, ki so njegovo 13. delo in imajo naslednjo dispozicijo:

Manual

01 Principal	8'
02 Gamba	8'
03 Salicional	8'
04 Bordun	8'
05 Flauto amabile	8'
06 Oktava	4'
07 Cevna flavta	4'
08 Superoktava	2'
09 Dubleta	2 2/3'

*Župnijska cerkev
sv. Vida v Lučinah
(Foto Marko Oblak)*

Milavčeve orgle iz leta 1908 (Foto Dušan Koman)

Pedal

10 Subbas	16'
11 Pianobas	16'
12 Bordun	8'

Orgle je v CG predstavil Hugolin Sattner: »Orgle imajo jako značilne in precej krepko intonirane izpremene. Posebna vrlina so tri flautice, ki dajo orglam milejši glas; potem pianobas 16', ki mora biti v vsakih majhnih orglah, kakor tudi bordunbas 8' (izpeljan iz manuala), ki je v majhnih orglah boljši kot cello in oktavbas. Klaviatura je sedaj tudi lepša in pripravnejša. – Zbiravnikov je preveč in škoda, da orgle nimajo dveh manualov. Tega pa ni kriv mojster, ampak najbrž finančni minister.«¹⁷

ŽUPNIJA NOVA OSELICA

Župnijska cerkev sv. Janeza Nepomuka ima slikovito lego vrh hriba. Leta 1764 je bila močno prezidana starejša zgradba, leta 1877 pa posvečena. Cerkev ima lično opremo, kamnit veliki oltar je baje iz nekega oglejskega samostana.

Cerkvenopravno je bila cerkev prvotno podružnica župnije v Cerknem, leta 1764 pa je postala župnija.

Rumpllove orgle (1/12)

Orgle, ki jih je postavil Peter Rumpel iz Kamnika, imajo naslednjo dispozicijo.

Manual

01 Principal	8'
02 Copula	8'
03 Gamba	8'
04 Octava	4'
05 Flauto	4'
06 Fugara	4'
07 Quinta	2 2/3'
08 Superoctava	2'
09 Mixtura III	1 1/3'

Pedal

10 Subbas	16'
11 Octavbas	8'
12 Superoctavbas	4'

Perina-Jenkove orgle

V šestdesetih letih je orglarski mojster Franc Jenko prestavil Perinove enomanualne orgle iz Golega v Novo Oselico in jim dodal drugi manual.

Orglarski mojster Anton Perina iz Bresta pri Igu je leta 1941 postavil nove orgle na Golem z naslednjo dispozicijo:

Manual

01 Principal	8'
02 Bordun	8'
03 Salicional	8'
04 Oktava	4'
05 Flavta	4'
06 Mikstura III	2 2/3'

*Župnijska cerkev
sv. Janeza Nepomuka
v Novi Oselici
(Foto Marko Oblak)*

Perina - Jenkove orgle iz leta 1965 (Foto Dušan Koman)

Pedal

07 Subbas	16'
08 Bordunal	8'

O orglah je Franc Kimovec napisal naslednje poročilo: *»Material je dober, les izbran; pnevmatika deluje točno, sapa je zgoščena, meč dovolj izdaten; intonacija značaju registrov primerna, izenačenje zadovoljivo; želeti bi bilo, da se še neenakomerna izgovarjava uredi, da se bodo vse piščali v vseh legah oglašale enako točno in tako z vso potrebno polnostjo. – Igralnik je preprost, pa skrbno izdelan; mere ima primerne. Notranjost je zelo pregledno razdeljena, vse se lahko doseže. Registri so postavljeni podolgem proti cerkvi (ne – kakor navadno – počez), da se je dobilo vsaj nekaj prostora za pevce. Za pevce bi bilo morda nekoliko ugodneje, če bi manualni in pedalni registri v omari prostor zamenjali. Igralnik bi bilo najboljše postaviti tesno do parapeta. Sploh bi v podobnih primerih kazalo orgle postaviti ob stran, ne na sredo; saj bi tako vsaj polovico kora ostalo pevcem. Taka skrajno skromna omara pač more stati kjerkoli. Pa tudi, če bi bila umetniško zasnovana in kar bogata, bi ji dober arhitekt znal dati potreben poudarek, tudi če bi stala ob strani. Morebiti bi prav zaradi ekscentrične lege dosegel poseben, nepričakovan estetski učinek. – Suboktave v plenu ni, kar je zelo dobro; prav bi pa bilo, če bi se mogla k plenu pritegniti posebej. Seveda se to kaj lahko doseže s plenom, ki je registriran z roko. V tem primeru kaže bordun 8' izpustiti, da ni treba vsega igrati oktavo više. Moč orgel je kar velika, posamezni registri bi mogli biti nekoliko tišji. – Orgle so torej dobro, solid-*

no, vsestransko porabno delo. Škoda, da mojster ni mogel dobiti potrebnega materiala, da bi nekatere registre razdelil v bas in diskant – kar je pač v notranjosti že vse pripravil – tako da se bodo orgle, ko bo mogel še to dokončati, mogle v marsičem rabiti, kakor da imajo dva manuala.¹⁸

Z dodatkom Jenkovega drugega manuala imajo zdaj orgle naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Principal	8'
02 Bordun	8'
03 Salicional	8'
04 Oktava	4'
05 Flavta	4'
06 Mikstura III	2 2/3'

II manual

07 Flavta	8'
08 Celestina	8'
09 Viola	4'
10 Pikolo	2'

Pedal

11 Subbas	16'
12 Oktavbas	8'

ŽUPNIJA POLJANE

Župnijska cerkev sv. Martina. Prvotno prastaro cerkev so v letih 1705 do 1710 nadomestili z veliko baročno kupolasto stavbo s 3 m debelim zidovjem, galerijo in mogočnim zvonikom. Gradil jo je ljubljanski mojster Gregor Maček in je bila med najlepšimi baročnimi stavbami na Slovenskem. S svojimi deli so jo opremili rezbarji in slikarji Šubici in Layer. Stilno je trpela zaradi prezidav leta 1895. Imela je pomembno notranjo opremo: gotska monštranca je bila druga najstarejša v Ljubljanski škofiji, srebrni svečniki so bili iz mekinjskega samostana, klopi in zlasti veliki oltar iz delavnice Štefana Šubica. Druge dragocenosti: vezene paramente, ciborij Plečnikov, nebo Vurnikove šole. Dne 13. novembra 1944 so partizani cerkev minirali, po drugi svetovni vojni pa popolnoma podrli. Material so delno uporabili pri gradnji ceste Poljane–Javorje, marmorne plošče in podoben material pa so odpeljali v Sovodenj. Do zgraditve nove cerkve je bilo bogoslužje v dvorani prosvetnega doma, ki ga je gradila župnija in je bil že pod streho pred začetkom vojne.

Leta 1968 so zgradili novo cerkev po načrtih arb. Toneta Bitenca na ozemlju, ki ga večkrat ogrožajo poplave. V njej je nekaj opreme iz stare cerkve, nova barvna okna in freske pa so delo Staneta Kregarja.

Župnijska cerkev sv. Martina v Poljanah pred obnovo zvonika (Foto Marko Oblak)

Cerkvenopravno je cerkev bila prvotno podružnica starološke prafare, leta 1296 se že omenja kot vikariat, leta 1417 pa je postala župnija. Iz nje so se pozneje izločile župnije: Stara Oselica, Leskoviča, Javorje, Lučine in Trata.

Zupanove orgle

Stanko Premrl v svoji *Statistiki* omenja, da sta v Mačkovi cerkvi leta 1904 Brata Zupan postavila dvomanualne orgle z 18 registri kot svoj opus 95 za 6668 kron. Žal ne vemo, kakšne orgle so bile prej v poljanski cerkvi. Kot prafara za vso Poljansko dolino je zanesljivo imela vsaj še ene orgle pred Zupanovimi. Žal, niti ne vemo za dispozicijo. Lahko si pomagamo z Zupanovimi orglami v župnijski cerkvi sv. Martina na Igu, ki so imele 19 registrov. Če pri teh orglah odmislimo pozavno, dobimo naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Bordun	16'
02 Principal	8'
03 Hohlflöte	8'
04 Gedeckt	8'
05 Gamba	8'
06 Violon	8'
07 Octav	4'
08 Gemshorn	4'
09 Mixtur III	2 2/3'

II manual

10 Geigenprincipal	8'
11 Flute harmonique	8'
12 Voix celeste	8'
13 Violine	8'
14 Dolce	4'

Pedal

15 Principalbass	16'
16 Subbass	16'
17 Octavbass	8'
18 Flötenbass	4'

Pri miniranju leta 1944 so bile uničene tudi orgle. *«Ostala je samo omarica s klaviaturo in pedali ter 60 lesenih in 100 svinčenih piščali.»*¹⁹

Jenkove orgle

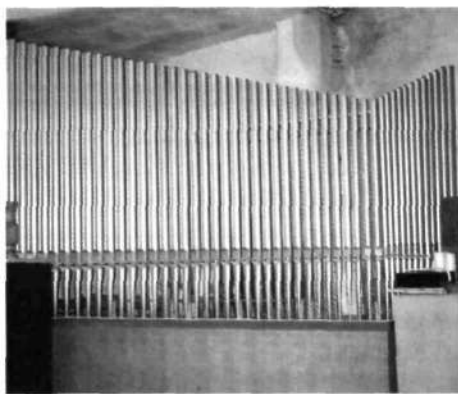
Že leta 1969 – eno leto po dograditvi nove cerkve – je župnijska cerkev sv. Martina dobila nove Jenkove orgle (opus 123). Postavljene so na koru, ki zavzema četrtino šotoraste ladje. Orgle imajo naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Flauto dolce	8'
02 Bordun	8'
03 Principal	4'
04 Seskvialtera II	2 2/3' + 1 3/5'
05 Mikstura	2 2/3'
06 Oboa	8'

Jenkove orgle iz leta 1969 – leva polovica
(Foto Dušan Koman)

Jenkove orgle iz leta 1969 – desna polovica
(Foto Dušan Koman)

II manual

07 Flavta	8'
08 Fugara	8'
09 Eolina	8'
10 Kopula	4'
11 Pikolo	2'
12 Kvinta	1 1/3'

Pedal

13 Subbas	16'
14 Pianobas	16'
15 Oktavbas	8'

«Pnevmatične orgle na stožce so 123. Orgle, izdelane pod vodstvom gospoda Jenka. Sam igralnik je postavljen tako, da je organist obrnjen s hrbtom proti oltarju. Piščali se nahajajo za betonskim nosilcem, ki zavirajo razvoj zvoka. Prav zaradi tega pa gospod Bonča želi orgle in celotni zbor prenesti na desno stran prezbitorija. Trdi, da bi bil orgelski glas bolj doneč in poln. Orgle pa naj bi bile električne, ker z zdajšnjimi ni zadovoljen.»²⁰

ŽUPNIJA RETEČE

Župnijska cerkev sv. Janeza Evangelista, ki je prvič omenjena leta 1550, je razširjena in modernizirana gotska stavba. Leta 1861 so prizidali prostorno zakristijo, leta 1885 cerkev podaljšali, prizidali ji nov zvonik in stranski kapeli, leta 1914 pa prostorno kapelo sv. Cirila in Metoda. V njej so Egartnerjeve in Wissiakove slike. V letih 1974 do 1976 je bila prezidana po načrtih arb. Otona Jugočca. Od stare je ostal le prezbitorij.

Cerkvenopravno je bila prvotno podružnica starološke, pozneje mestne škofjeloške fare. Leta 1848 je postala kaplanija, leta 1876 pa župnija.

Zupanove orgle

Stanko Premrl v svoji *Statistiki* omenja, da sta leta 1897 Brata Zupan postavila nove, 5-registrske orgle, ki so bile njuno 69. delo. Ker ne poznamo njihove dispozicije, si lahko pomagamo z orglami v Ratečah.²¹

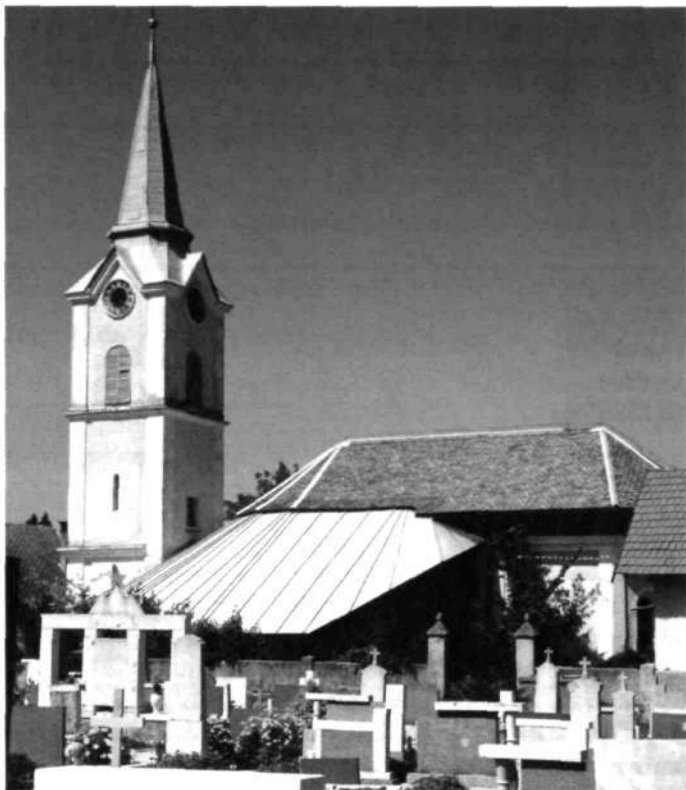
Manual

01 Principal	8'
02 Bordun	8'
03 Gamba	8'
04 Mixtur III	

Pedal

05 Subbas	16'
-----------	-----

*Župnijska cerkev
sv. Janeza Evangelista
v Retečah
(Foto Marko Oblak)*

Jenkove orgle

Dne 14. septembra 1979 je župnik Karel Markuš poslal na Nadškofijski ordinariat naslednji dopis: *«Prosimo za dovoljenje in nasvet za gradnjo novih orgel v na novo urejeni župnijski cerkvi v Retečah pri Škofji Loki. Orgle bi bile spredaj v starem prezbitoriju, ker v cerkvi ni kora. Tudi ni glavnega oltarja v ozadju, zato bi bile piščalke primerne za ozadje. Tudi arhitekt Oto Jugović si je tako zamislil, ko je delal načrt za to na novo urejeno cerkev. Izvedba orgel naj bi bila klasična s 16 registri. Mojster Jenko je za izvedbo že nekaj obljubil.»*

Komisija za orgle pri Škofijskem glasbenem svetu je pripravila in 3. oktobra 1979 poslala naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Principal	8'
02 Salicional	8'
03 Bordun	8'
04 Oktava	4'
05 Principalino	2'
06 Mixtura IV	1'

II manual

07 Dunajska flavta	8'
08 Diapason	4'
09 Nazard	2 2/3'
10 Gozdna flavta	2'
11 Terca	1 3/5'
12 Picolo	1'

Pedal

13 Violoncelo	16'
14 Subbas	16'
15 Flavta	8'
16 Koralbas	4'

Prišlo je do naslednje izvedbe:

I manual

01 Diapason	8'
02 Flavta	8'
03 Fugara	8'
04 Principal	4'
05 Oktava	2'
06 Mikstura III	

Jenkove orgle iz leta 1980 (Foto Dušan Roman)

II manual

07 Bordun	8'
08 Flauto dolce	8'
09 Kopula	4'
10 Kvinta	2 2/3'
11 Pikolo	2'

Pedal

12 Subbas	16'
13 Pianobas	16'
14 Oktava	8'
15 Bordunal	8'

Orgle je naredil Anton Jenko iz Ljubljane kot svoj opus 169.

ŽUPNIJA SELCA

Župnijska cerkev sv. Petra. Sedanja stavba je bila dozidana leta 1767 in istega leta posvečena. Stavba je bila zadnjič prezidana, potem ko je leta 1809 pogorela. Stilno še prevladuje barok 17. in 18. stoletja. Oltarna slika sv. Petra je Langusovo delo, sv. Štefan in križev pot Layerjevo, dve sliki pa naj bi bili Rembovi.

Cerkvenopravno je bila prvotno podružnica starološke prafare; kot vikariat se navaja že leta 1296. Začetek župnije je leto 1454. Selška župnija je mati naslednjih župnij: Železniki, Sorica, Dražgoše, Zali Log, Bukovščica in Sv. Lenart.

Župnijska cerkev sv. Petra v Selcih (Foto Marko Oblak)

Prejšnje orgle

Stanko Premrl ima v svoji *Statistiki* zapisano, da so leta 1916 imeli v župnijski cerkvi v Selcih enomanualne orgle s 13 registri z oznako »zelo stare, slabe«. S svinčnikom ima pozneje dodano: »Morda Rojc ali Rumpel.«

Leta 1921 je organist A. Štempihar poslal v CG dopis, v katerem med drugim piše: »Orgle so tudi dobile nazaj svoj principal, zraven pa še zelo lep salicional. Izvršil je delo zadnjo jesen g. Naraks. Orgle, ki so stare blizu 100 let, še dobro opravljajo svoj poklic, žal, da mehanizem zdaj pa zdaj odpoveduje.²² Če so bile leta 1921 orgle resnično stare »blizu 100 let«, potem ne morejo biti Rojčeve, temveč so nujno le Rumplovo delo. Žal ne vemo za dispozicijo. Če si pomagamo z orglami iz Zgornjega Tuhinja iz leta 1834, ki so imele 14 registrov, in jim vzamemo register kvinta $5\ 1/3'$ iz pedala, ki je prilično nenavaden register, dobimo naslednjo dispozicijo:

Manual

01 Principal	8'
02 Copel	8'
03 Gamba	8'
04 Octav	4'
05 Flöte	4'
06 Fugara	4'
07 Quint	2 $2/3'$
08 Super Octav	2'
09 Quint	1 $1/3'$
10 Mixtur III	

Pedal

11 Subbas	16'
12 Octavbas	8'
13 Flötenbas	4

V dopisu iz leta 1930 jim organist L. Šmid pripisuje celo 130 let. Med drugim piše: »Službo organista sem nastopil leta 1930, takoj po dovršeni Orglarski šoli, katero sem dokončal prav to leto v Ljubljani. Takoj drugi dan službenega nastopa je bilo treba sestiti za orgle. Bil je prvi petek v mesecu in 3. julija celodnevno čiščenje Rešnjega Telesa, z latinsko mašo. Skoro so se mi blače tresle od strahu, ker orgel, kakršne so v Selcih, ne dobiš daleč naokoli. Stare so že ca. 130 let. Ne vem, katerega mojstra so. Imajo en manual, ki je skrajšan, in enako tudi pedal. Slednji je sploh okrajšan in znaša njegov obseg eno dobro oktavo. Tipke so rjave namesto bele in vse črvice. Če igram piano, se ropotanje manuala in pedala bolj sliši kot igranje samo. To je bilo tedaj, ko sem službo nastopil. Danes je pa stvar v toliko drugačena, da sem se jih privadil in lahko igram nanje. Razen piščali je ves orgelski material zelo slab. Orgle bi bile potrebne temeljitega popravila, ali še boljše, da bi bile nove, vendar dandanes v tej splošni gospodarski krizi ni sploh misliti na kaj takega.²³

Jenkove orgle iz leta 1944 (Foto Dušan Komar)

Tudi naslednji podatki bi podpirali domnevo, da so bile Rumplovo delo: *«Prejšnje orgle so bile narejene z mebansko trakturo, meb so gonili z rokami, igralnik je bil obrnjen prečno glede na glavno ladjo, imele pa so tudi skrajšano oktavo. Stare so bile preko 100 let in že precej slabe. Župnišče je bilo leta 1943 porušeno in s tem so bili marsikateri viri izgubljeni.»*²³

Jenkove orgle

Sedanje orgle so bile narejene med vojno, leta 1944. Za postavitve novih orgel se je zavzel mežnar Jože Ravnihar, kajti duhovnika Pavleta Kržišnika so takrat iz župnije odstranili. Orgle je naredil Franc Jenko iz Šentvida kot opus 52. Obenem s postavitvijo orgel so povečali in razširili tudi kor. Orgle imajo naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Principal	8'
02 Flavta	8'
03 Salicional	8'
04 Koncertna viola	8'
05 Oktava	4'
06 Cevna flavta	4'
07 Blockflavta	2'
08 Mikstura III	

II manual

09 Principal	8'
10 Bordun	8'
11 Dolce	8'
12 Vox coelestis	8'
13 Fugara	4'
14 Dubleta	2 2/3' + 2'

Pedal

15 Subbas	16'
16 Pianobas	16'
17 Octavbas	8'
18 Bordunal	8'
19 Koralbas	4'

Orgle stojijo na sredini kora, nasproti prezbiteriju. Igralnik je na sredini, obrnjen proti cerkveni ladji. Lesena omara ima v pročelju principalove piščali, razdeljene pa so na pet delov. Na srednjem delu, ki je točno nad igralnikom, stojijo polkrožno razpostavljene principalove piščali prvega manuala od As do e, naslednje piščali pa se menjavajo na obeh straneh, kar vzpostavi simetrijo.

Zanimiv po bistrosti je opis orgel, ki ga je pripravila organistka Bernarda Rovtar v seminarski nalogi, iz katere so vzeti tudi gornji podatki:

«Pedal ima 16-čevljsko principalovo zasnovano (principalbas 16'), iz katere se ne bi dala razbrati sicer izrazito romantična zasnova orgel.

Prvi manual pa le obranja principalovo dispozicijo (principal 8', oktava 4', superoktava 2'), zraven pa vsebuje kar nekaj drugače menzuriranih registrov, ki so v osnovi ali flautni (flauta 8', harmonična flauta 4') ali godalni (koncertna viola 8', salicional 8'). Principal sam je precej močan in temen, podobno tudi zlasti naslednji – sestavljen – godalni register (koncertna viola 8'). Ta dva 8-čevljska registra na prvem manualu imata glede na prostor preveč zatemnjen, težak in zamazan zvok, pa tudi premočan, če ni ravno polna cerkev. Pogreša se register, ki bi dajal dovolj močno in hkrati dovolj jasno in ne z romantično barvo preobremenjeno osnovo – po jakosti torej nekoliko močnejši od 8-čevljske flaute, po barvi pa principal. Mikstura je trivrstna.

Tudi drugi manual ima kar štiri 8-čevljske registre, od teh enega principalovega (principal 8'), enega flautnega (harmonična flauta 8') in dva godalna (dolce 8' in vox coelestis 8'). Flautni register je tudi 4-čevljski (fugara 4'), šesti register pa je druga (mala) kvinta. Na tem manualu je še dosti bolj slišen razkorak med principalom in ostalimi registri, poleg tega pa obstaja zaznavna neskladnost med tremi različnimi barvami zvokov in jih skupaj skoraj ni mogoče uporabljati. Problem je tudi intonacija, saj se zadnjih nekaj let pozimi cerkev ogreva in nihanje temperature na orgle zelo slabo upliva, ker se piščali zaradi različne menzure, dolžine, materiala in drugih lastnosti različno razglasijo...

Orgle bi bile potrebne temeljite obnove, ki pa bi bila draga, kratkoročna in ne bi izboljšala bistvenih pomanjkljivosti.»²⁵

ŽUPNIJA SORICA

Župnijska cerkev sv. Miklavža je z grbasto strebo značilna stavba iz druge polovice 17. stoletja. Umetniške slike so delo Janeza Šubica, Matevža Langusa in Ivana Grobarja, križev pot je pa Layerjev.

Cerkvenopravno je bila prvotno podružnica starološke, nato selške prafare. Leta 1656 je postala ekspozitura, leta 1683 vikariat, 1862 pa župnija.

Rojčeve orgle

Stanko Premrl ima v svoji *Statistiki* podatek, da so leta 1916 imeli na koru v Sorici Rojčeve enomanualne orgle z desetimi registri iz leta 1865. Rojčeve orgle pa niso bile najstarejše, ampak so »prej stale še starejše«. Pa še to: Rojčeve orgle je »popravljajl Darnič 1911.« leta.

Žal ne poznamo dispozicije Rojčevih orgel. Če pa primerjamo različne Rojčeve orgle, lahko s precejšnjo verjetnostjo sestavimo dispozicijo, ki bi ustrezala orglam v Sorici:

Manual

01 Principal	8'
02 Gemshorn	8'
03 Flauto maior	8'
04 Flauto minor	4'
05 Octava	4'
06 Quint	2 2/3'
07 Superoctava	2'
08 Mixtur	

Pedal

09 Subbas	16'
10 Octavbas	8'

Župnijska cerkev sv. Miklavža v Spodnji Sorici (Foto Marko Oblak)

Jenkove orgle

Leta 1968 je Anton Jenko iz Ljubljane postavil nove orgle kot opus 120 z naslednjo dispozicijo:

I manual

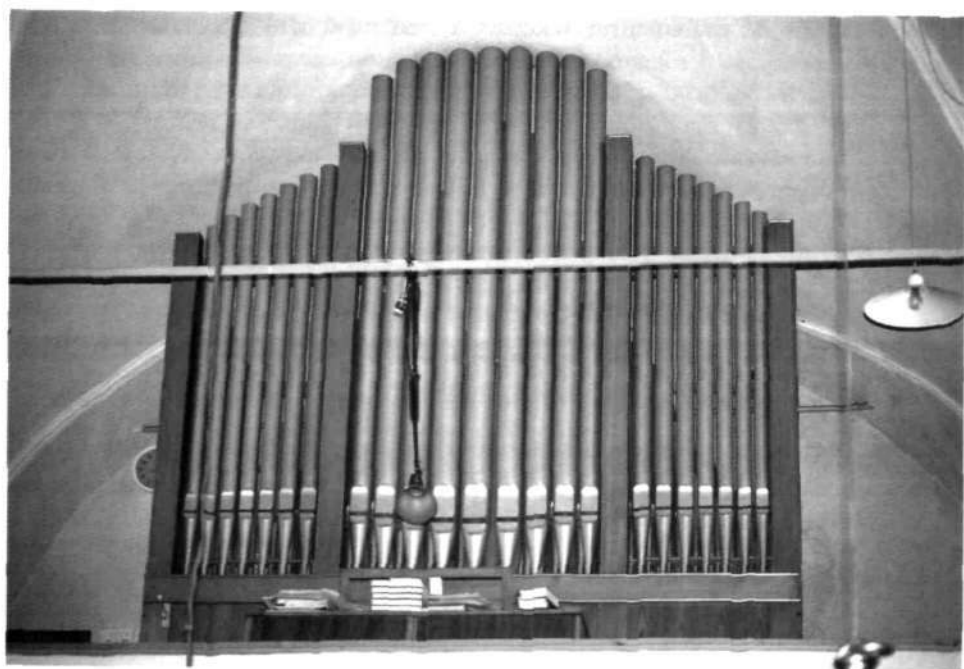
01 Principal	8'
02 Salicional	8'
03 Oktava	4'
04 Kvinta	2 2/3'
05 Mikstura III	

II manual

06 Bordun	8'
07 Celeste	8'
08 Traverzna flauta	4'
09 Pikolo	2'

Pedal

10 Subbas	16'
11 Pianobas	16'
12 Bordunal	8'

Jenkove orgle iz leta 1968 (Foto Dušan Koman)

ŽUPNIJA STARA LOKA

a) Župnijska cerkev

Župnijska cerkev sv. Jurija ima pokrajinsko značilno lego. Prejšnjo cerkev, ki je bila romanska in delno gotizirana, so porušili leta 1863. Pod beležem so našli na freske in napis, da je bila prenovljena leta 1118. Prvotno je bila triladijska romanska bazilika z lesenim stropom. Novo cerkev v novoromanskem slogu po načrtih arb. Halma so sezidali v letih 1863 do 1865, ko je bila posvečena. Iz prejšnje cerkve so ohranjeni nagrobniki Volbenka Schwarza, ki je umrl pred letom 1522, Feichtingerja iz leta 1583, Frübergerja iz leta 1661 in prisednika plemiškega sodišča Gabrijele Lukančiča iz leta 1683. Nekaj nagrobnikov je vzdanih v zunanjo steno cerkve. Oltarje je izdelal Janez Gosar, slike Ivan Wolf, kipe Franc Zajec st. Slika sv. Jurija je iz 16. stoletja, lepa Madona pa iz leta 1750.

Cerkvenopravno se župnija navaja že leta 1074. Verjetno je bila ustanovljena že kmalu potem, ko je cesar Oton II. leta 973 podelil loško posest freisinškim škofom. Župnija je obsegala celotno današnjo dekanijo Škofja Loka, razen župnije Nova

Župnijska cerkev
sv. Jurija
v Stari Loki
(Foto Dušan Koman)

Oselica, ki je spadala pod župnijo Cerkno. Od pražupnije so se odcepile kot samostojne župnije: leta 1417 Poljane, leta 1454 Selca (s tem sta se odcepili celotna Poljanska in Selška dolina), leta 1804 Škofja Loka (iz nje župniji Reteče in Suba), leta 1899 Žabnica in leta 1980 Sveti Dub.

Prve orgle

Ko Franc Pokorn v svoji zanimivi zgodovini z naslovom *Loka* opisuje staro starološko cerkev, ima naslednji podatek: *»V ženski ladiji so bile stopnice na pevski kor, kateri je bil prav pod stropom srednje ladije. Leta 1626 je na prve na njem postavljene orglje zaigral prvi starološki organist Pavel Formacher, kateri je prostovoljno opravljal to službo do svoje smrti.«*⁶ Avtor izrecno omenja, da so bile te »prve orgle«. Kakšen in kolikšne so bile, pa ne vemo.

Kučerove orgle

Kronika kapucinskega samostana omenja, da je leta 1870 njihova cerkev iz Stare Loke dobila 10-registrske orgle, ki jih je naredil Jožef Kučera. Le-ta je imel svojo delavnico v Ljubljani v zadnjih desetletjih 18. stoletja. Te orgle so se leta 1835 umaknile Rumplovim. Kje so stale do leta 1870, pa ne moremo ugotoviti. Sicer se pa vsi podatki tako prekrivajo, da marsikateri od njih postane vprašljiv.

Rumpllove orgle

V tridesetih letih 19. stoletja je stara cerkev zelo verjetno dobila svoje zadnje nove orgle. Te orgle so zdaj v uršulinski cerkvi v Škofji Loki. Stanko Premrl ima namreč v svoji *Statistiki* pripombo: *»Prenesene in postavljene l. 1865.«* Hkrati piše, da so bile narejene »okrog 1830–35«. In še ena pripomba: *»Prejšnje iz starološke cerkve. Če prvotne, ni znano.«* Če vse te podatke poenostavimo, lahko rečemo, da so sedanje uršulinske orgle prišle iz starološke cerkve. Orgle je verjetno naredil Peter Rumpel, ki je naredil tudi orgle v župnijski cerkvi sv. Jakoba.

Ko so staro cerkev podrl, so orgle torej razdrli in jih prenesli v uršulinsko cerkev, kjer so še zdaj.

Goršičeve orgle

Kmalu potem, ko je bila zgrajena nova, sedanja župnijska cerkev, je še pred posvetitvijo Franc Goršič postavil svoje drugo delo, in sicer velike – za tedanje razmere – dvomanualne orgle z 21 registri in 24 ročicami. Tri ročice so za obe pedalni in za manualno zvezo. F. Pokorn ima zelo kratko poročilo: *»Krasne orjaške orglje s 24 izpremeni je leta 1865 do jeseni prav izborno dovršil znani mojster Franč. Goršič, ki si je hotel takrat kot novinec pridobiti sloveče ime. Vse delo je stalo 2954 goldinarjev.«*²⁷

Bolj navdušen je bil poročevalec v *Novicah*. Edini očitek je, da so napisi v nemščini. Kar pa ni čudno, saj se je Goršič sedem let izpopolnjeval na Dunaju. Zato pa prevaja imena registrov v slovenščino nekoliko nasilno z izrazi, ki se pozneje niso obnesli: *»Danes sem imel priliko viditi krasne nove orgle za Staro Loko; tudi slišal sem jib toliko, kolikor more manjših piščalk zaradi tesnega prostora stati v lopi. Orgle so na 24 registrov, in že sedaj, ko niso še popolnoma sestavljene, jako lepo pojó; posa-*

mezni zameni deloma jasno in prijetno, deloma pa krepko in veličastno. Po svojevrstni navedbi dispozicije nadaljuje: -Izdelal je te veličastne orgle gosp. France Goršič, sin znanega in spoštovanega Martina Goršiča (po domače Medičarja) spretnega orglavca v naši lepi župni cerkvi sv. Janeza Krstnika in zvestega sina mile majke slave. Res, da se moremo ponašati Krakovčani, da sta nam vrla Goršiča rojaka. Mladi bistroumni umetnik se je na tujem do pravega mojstra izuril, kteremu se ni treba bati niti domače niti inostranske konkurencije. Orgle njegove, ne le da so po notranji vrednosti izvrstne, so tudi za dobro tretjino cenejše mimo orgel kacega beškega ali laškega mojstra: pa še to jim je na korist, ako se po kaki nerodnosti pokvarijo, da jim je bitra pomoč brez velikih stroškov koj pri roci. Posebne hvale vredna je tudi praktična uravnava mebu, kteri pri nekaterih orglah veliko, večkrat krvavo potrebnega prostora jemlje, pa gonitelja tako strudi, da je pravi mučenec. Gosp. Fr. Goršič po neki francozki iznajdbi mebu v vklad ali omaro orglam vmetuje, ter ga tako praktično izdeluje, da ga labko z nogo goni vsak sedem let star dečko. Delavnica našega mladega umetnika je v Trnovem v Jurčkovi biši nasproti gosp. Jurju Pajku, dobroznanemu

Goršičeve orgle
iz leta 1865
(Foto Dušan Koman)

nekdanjemu tesarskemu mojstru: v njej se izdehujejo vse priprave, ki jih potrebuje orglar, od ličnih, ko srebro se svitajočih piščalk do malih medenih vezi; vse, vse tedaj je pošteno in zanesljivo dogotovljeno delo domačega uma in dlana. – Pa morebiti kdo poreče, da je hvata ta prenapeta; takemu svetujem, naj potuje v Staro Loko ter naj se podá v velekrasni na novo v bizantinskem skladu sezidani božji bram, da se sam prepriča, da res delo mojstra hvata. Do 20. dne prihodnjega meseca bodo orgle popolnoma gotove, ker tisti dan se bode obhajala slovesnost, s katero bodo škof blagoslovili starološko novo cerkev. – Še nekaj pa pri tej priliki zamolčati ne moremo in ne smemo, in to je, da je naš mojster na svojo národnost jako malo ponosen, ker nareja orglam navadne napise v tujem jeziku; to vidimo na priliko na trnovskih in sedaj na staroloških orglah. Ako pomislimo, da se vsak narod rad ponaša s proizvodi svojih umetnikov, in da je po takem celó naravno, da vsak umetnik zaznamuje svoja dela v svojem maternem jeziku, – pojdi na Francozko, pojdi na Laško, pojdi na Nemiško, pojdi kamor koli, porsod bodeš to vidil – tedaj tudi mi nikakor preveč ne zahtevamo, ako poblevni Slovenci to malenkost od svojih umetnikov resno tirjamo, da se naš jezik tam sramotno ne skriva, kjer ima svetu povedati, da je delo domačega, ne pa vnajnjega mojstra. Temveč pa je to nerodno, ako je delo za naše domače ljudi, za Božji bram našega slovenskega naroda, – ali ne pomisli bistroumni gosp. Goršič tega? Ako pride po naključji kak turist iz »rajba« v tak kraj, pa mu zeló dopadejo orgle, in si jih zapiše v svoj dnevnik po nemiškem napisu in piše potem 'Wanderungen durch die Länder des deutschen Bundes', kar brž utegne biti, da Gorschiütz slovi med nemiškimi orglarji! Tako se nam jemlje še to malo, kar imamo. Žalostna majka!²⁸

Orgle so imele naslednjo dispozicijo:

I manual

01 Bordun	16'
02 Principal	8'
03 Bordun	8'
04 Cevna flavta	8'
05 Salicional	8'
06 Oktava	4'
07 Viola	4'
08 Kvinta	2 2/3'
09 Superoktava	2'
10 Mixtura III	2 2/3'

II manual

11 Bordun	8'
12 Flauto amabile	8'
13 Dolce	8'
14 Unda maris	8'
15 Fugara	4'
16 Flavta	4'

Pedal

17 Principalbas	16'
18 Violonbas	16'
19 Oktavbas	8'
20 Cello	8'
21 Bombarda	16'

Leta 1985 je bila v knjigi *Orgle na Slovenskem* naslednja umestna opomba: «Če je *Goršičev opus 1. orgle za trnovsko cerkev; predelan, pa je zato nedotaknjen Goršičev opus 2. orgle v starološki cerkvi. Orgle imajo kot vse Goršičeve orgle iz prve dobe sapnico na poteg in so odlično obranjene. Ob tem se človek sprašuje, odkod pogum, da so poznejše Goršičeve orgle predelovali, če pa so njegovo drugo delo iz leta 1865 v tako dobrem stanju.*»²⁹

Leta 1989 je župnik Andrej Glavan začel akcijo za obnovo dragocenih orgel, ki v vseh 126 letih verjetno niso bile nikoli temeljito očiščene in obnovljene: kositrne prospektne piščali je pobrala prva svetovna vojna in so bile po njej nadomeščene z nekvalitetnimi piščalmi, obseg pedala je bil premajhen (C–b), manuala med seboj nista bila uravnotežena po jakosti, v orglab pa so tudi pogrešali svetlejši register. – Pri tem se je pojavilo vprašanje spremembe izvorne Goršičeve dispozicije. Strokovno mnenje o tem je dal dr. Edo Škulj. Takole pravi: 'Zdi se mi, da bi bila velika škoda, če bi začeli spreminjati substanco Goršičevih orgel. Orglar je dal svojemu instrumentu določeno podobo, ki je ne smemo spreminjati. Če začnemo menjati registre, nikoli ne vemo, kje moramo ali smemo končati. Na drugi strani pa bi vsak vdor v orgelsko omaro vplival na Goršičev zvok. Nobeden od obeh predlogov ne bo na dolgo roko zadovoljiv: ne povečanje sedanje sapnice, ne podvojitve sapnice in s tem zakompliciranje mehanske trakture, ki bi morala vleči na dve različni strani, na dva elementa iz različnega materiala (razdohje 125 let), ki bo vsak po svoje deloval. Desetletno spremljanje restauracij slovenskih orgel nam pove, da se noben dodatek ne obnese. Prva stvar, kar naredi orglar pri obnavljanju orgel, je, da odstrani vse dodatke. – Načelo ohranjanja starih sapnic v celoti in dodatek novega manuala se je izkazal za zelo posrečeno potezo tako v Zagorju ob Savi kot v opatijski cerkvi v Celju (zvok teh orgel ob velikonočnem tv prenosu je bil naravnost očarljiv), pri katerih je bila povečava od dveh na tri, ali pa v Lescab, kjer je bila povečava od enega na dva manuala.' – Obnovitvena dela in povečanje orgel je prevzela Škofijska orglarska delavnica iz Hoč pri Mariboru. Na korno ograjo (kor so tudi povečali) je bil dodan pozitiv z devetimi registri kot tretji manual. Dispozicijo je predlagal dr. Edo Škulj. Seveda je bilo potrebno narediti tudi nov trimanualni igralnik. Hkrati se je razširila pedalna klaviatura do f1. Manjkajoči pedalni toni so prevezani iz spodnje oktave, medtem ko pedalne zveze igrajo normalni ton. Goršičeve orgle so bile temeljito očiščene, zaščitene proti insektom ter nanovo uglasene. Vsi poškodovani ali izrabljeni deli so bili zamenjani z novimi iz enakega materiala. Nove so tudi prospektne piščali principala 8'. Ohranjena je izvorna mehanska traktura, kar je z zgodovinskega stališča pozitivno. Če pa stvar pogledamo bolj s praktičnega vidika, bi bilo bolje, ko bi bila traktura nova, saj bi bilo igranje precej lažje. Tako se nam tu spet postavlja vprašanje, kaj in koliko ob takem posegu spremeniti. Nova dispozicija staroloških orgel je sledeča:

I manual

01 Bordun	16'
02 Principal	8'
03 Bordun	8'
04 Cevna flavta	8'
05 Salicional	8'
06 Oktava	4'
07 Viola	4'
08 Kvinta	2 2/3'
09 Superoktava	2'
10 Mixtura III	2 2/3'

II manual

11 Bordun	8'
12 Flauto amabile	8'
13 Dolce	8'
14 Unda maris	8'
15 Fugara	4'
16 Flavta	4'

III manual

17 Pokrit lesen	8'
18 Principal	4'
19 Cevna flavta	4'
20 Nasat	2 2/3'
21 Gozdna flavta	2'
22 Terca	1 3/5'
23 Oktava	1'
24 Cimbel III	1/2'
25 Oboa	8'

Pedal

26 Principalbas	16'
27 Violonbas	16'
28 Oktavbas	8'
29 Cello	8'
30 Bombarda	16'

Najbrž ni treba posebej poudarjati, da ima tudi novi pozitiv mehansko trakturo in sapnico na poteg. Ohišje pozitiva je stilno prilagojeno ohišju Goršičevih orgel in se na prvi pogled niti ne opazi, da je dodan kasneje. Dispozicija pozitiva je baročna in izvrstno dopolnjuje Goršičevo romantično zasnovo. Zvok celotnih orgel je veliko svetlejši in hkrati močnejši ter lepo napolni starološko župnijsko cerkev sv. Jurija. Te orgle so sedaj gotovo ene najboljših na Gorenjskem. – V novem igralniku so naslednje zveze: III-I, III-II, I-P in II-P. Zveza II-I v tem primeru ni potrebna, ker drugi manual pre-

mu ničesar ne doda. Veliko večje vrednosti je zveza III–II, saj obogati »slabokrvni« druzgi manual z registri tretjega manuala. – Načrte za obnovo in povečanje orgel je naredil inž. Brane Košir, intoniral in uglašil pa jih je mojster Gerhard Schmid iz Bavarske.³⁰

Obnovljene orgle je na četrto adventno nedeljo, 22. decembra 1991, blagoslovil dr. Alojzij Šuštar, ljubljanski nadškof in metropolit. »V nagovoru med mašo je nadškof povabil zbrane, naj bodo hvaležni Bogu, ker je Sloveniji prizanesel z rušenjem in uničevanjem kulturnih spomenikov. Zabvalo zaslužijo tudi ljudje, tudi pri vas, župnik s sodelavci, mojstri, verniki in vsi drugi, ki so pripomogli k novim orglam, je nadaljeval nadškof. S prispodobno orgelske muzike, katere lepota je v sozvočju različnih piščali, je zbrane pozival k razumevanju, sodelovanju, veselju in upanju. Bog ostaja zvest tudi v težkih časih.« Janez Gril, glavni urednik Družine, je takole sklenil poročilo v svojem listu: »Nove orgle je ljudem opisal dr. Edo Škulj, urednik Cerkvenega glasbenika in strokovnjak za orgle na Slovenskem, glasovno pa predstavil organist Tone Potočnik. Dr. Škulj je čestital vernikom za novo pridobitev in dejal, da imajo najboljše orgle na Gorenjskem.«³¹

b) Crngrob

Podružnična cerkev Marijinega oznanjenja, božjepotno svetišče, ki spada med največje umetnostnozgodovinske znamenitosti slovenske zemlje. Stavba izhaja deloma še iz romanske dobe (pred letom 1300); od nje sta nam ohranjeni dve steni,

Podružnična cerkev
Marijinega oznanjenja
v Crngrobu
(Foto Peter Pokorn)

vključeni v trodelno gotsko ladjo iz časa okrog leta 1350. Leta 1453 so v cerkvi odstranili lesen strop in jo obokali. V letih 1521 do 1524 so prizidali mogočen prezbitერი, ki je delo J. Streita, in stolp, ki pa ima zdaj novejšo strebo. Neogotska lopa pred glavnim vhodom je bila dozidana leta 1858. Cerkev je izredno uspela združitev različnih dob v gotškem slogu, posebno odlično zgrajen prezbitერი kot prostor in okras svoda s figurativnimi sklepniki. Krasni so zlati oltarji, zlasti veliki, ki ga je leta 1652 izdelal ljubljanski podobar Jurij Skarnos in pozlatil loški slikar Jakob Jamšek, in se odlikuje po izredni razsežnosti. V cerkvi so odkrili vrsto izredno pomembnih stenskih slik, marijanski cikel iz začetka 14. stoletja v prvotni cerkvi, in cikel iz Kristusovega življenja po vzoru Giottove tehnike na pročelju druge cerkve. Najmanj so ohranjene številne slike mojstra Wolfganga iz leta 1453 na oboku nad srednjo stavbo. Posebne zgodovinske pomembnosti so freske iz delavnice Janeza Ljubljanskega na zunanji strani pročelja pod sedanjo lopo in na steni prvotnega zvonika, edinstvene v našem gotškem slikarstvu, ker ponazorjujejo življenje obrtnikov v tej dobi (15. stoletje).

Krekove orgle

Pri opisu crngrobske cerkve Franc Pokorn v omenjeni študiji omenja tudi kor oziroma orgle: »Prav po loški šegi so leta 1649 napravili na strani v prezbitერიju 8 m dolgi leseni kor za orglje v rokoko-zlogu. Orglje so stale 100 renških. Izdelal in postavil jih je Tomo Krek (Khruæg) iz Ljubljane.«⁵² Dohod na kor je tako iz zakristije. O teh orglah ne vemo nič drugega: ne za število registrov, kaj šele za dispozicijo. O orglarju Tomažu Kreku pa vemo v glavnem le to, da je bil doma s Tirolskega in je deloval nekaj časa v Gradcu, kjer se je poročil, in nekaj časa v Ljubljani, kjer je leta 1650 temeljiteje popravljal stolniške orgle.⁵³

Janečkove orgle

Krekove orgle so stale do leta 1743, ko so jih zamenjale sedanje, ki jih je naredil Janez Janeček. Omara je marmorirana v roznem tonu, ima pa izredno bogato izrezljane in pozlačene okraske, in sicer ne samo kot polnila nad piščalmi ali »uhliji« ob omari, ampak tudi po stenah in nad stropom, kjer so bogate vaze in medaljoni. Gotovo je ena najlepših orgelskih omar na Slovenskem v tej velikosti. Piščali so razporejene na treh poljih. Zanimivo je to, da stranski polji nimata vsako svoje piramide, kot je to običaj, ampak piščali padajo na vsako stran kot nadaljevanje srednjega polja. Ta način razporejanja piščali bolj poudarja vodoravno črto omare. Tako ima Janeček tudi v Stični, na Sladki gori, v Rušah, na Pesku. Pročeljne piščali so 4-čevljski principal, in sicer resničen, saj začne s C. Včasih namreč orglarji »varajo« in naredijo prve štiri piščali lesene, jih postavijo v omaro, in tako začne pročelje z G, s tem pa postane – lahko bi rekli – 2 2/3-čevljsko pročelje. Igralnik – pravzaprav le klaviatura – je pod pročeljem. Na vsaki strani klaviature pa so registrske ročice. Zanimivo je tudi to, da jih postavi pet na eno in pet na drugo stran, in sicer tako, da so na eni strani leseni, na drugi pa kovinski registri, ki spadajo k principalovi družini. Orgle imajo naslednjo, značilno Janečkovo dispozicijo:

Manual

01 Flauto	8'
02 Copula maior	8'
03 Copula minor	4'
04 Principal	4'
05 Quinta	2 2 3'
06 Octava	2'
07 Superoctava	1'
08 Mixtura II	1 1 3'

Pedal

09 Subbas	16'
10 Octavbas	8'

*Janečkove orgle
iz leta 1743
(Foto Dušan Koman)*

Orgle so torej 4-čveljsko principalno glashilo. V podobnih primerih bi pri pozitivih bili le obe copuli, maior in minor, ki sta neizbežni pri vseh Janečkovih glashilih, v crngrobskem primeru pa bi to bilo premalo. Zato je Janeček dodal še 8-čveljsko odprto flavto, ki je kar močno intonirana. Tudi v stolnici je imel odprto 8-čveljsko flavto, vendar je ni imenoval portun. Skoraj gotovo pa lahko rečemo, da ima v Crngrobu to vlogo. Register je prav značilen za Eisla, ki ima večkrat 4-čveljski portun namesto 4-čveljske oktave pri 8-čveljskih principalnih orglah.³⁴ Lahko bi rekli, da prevzame ta register vlogo 8-čveljskega principala, tako je 4-čveljski principal njegova oktava in kvinta dobi svojo normalno vlogo, sicer je nekoliko nenavadna 2 2/3-čveljska kvinta pri 4-čveljskem principalu. To sicer srečamo pri Janečkovih manjših pozitivih na 2-čveljski principalovi osnovi. Tam ponavadi nima 2/3-, ampak 1 1/3-čveljsko kvinto. Tudi pedal je logično zaseden, kjer ima octavbas principalovo vlogo. Tako srečamo zanimivo vzporednje med manualom in pedalom: kot je v manualu pod 4-čveljskim principalom pokrit lesen register copula maior, tako imamo v pedalu pod 8-čveljskim principalbasom pokrit 16-čveljski subbas.

Orgle so dolga leta, dve stoletji in pol, služile na crngrobskem koru. Zanimivo je, kako so jih cenili na začetku našega stoletja. V svoji *Statistiki* pravi Stanko Premrl: »Sedaj so že zelo obrabljene. Orglarski mojster Dornič se je pred nekaj leti o njih izrazil: 'Omara je za muzej, drugo za ogenj.'«³⁵ Hvala Bogu, da ga niso poslušali. Tako so orgle ostale nedotaknjene, ker jih tudi prva svetovna vojna ni prizadela oziroma jim je prizanesla, saj so ohranile procelne piščali. Orgle večje škode niso utpele, le pri nekem popravilu je orglar odrezal pri pedalnih registrih piščali D in E, da sta peli Fis in Gis, ker sta pač na njunem mestu na kratki oktavi.

Starološki župnik in škofjeloški dekan Andrej Glavan se je zavedal vrednosti tega inštrumenta in je naročil obnovo. »Orglarski mojster in konzervator Hubertus von Kerssenbrock iz Münchna, kateremu je bilo delo na teh čudovitih baročnih orglah zaupano, se je silno potrudil, tako da je v maju začeto delo končal že v prvi polovici junija. Skupaj s tremi pomočniki je inštrument popolnoma razstavil in razvrstil posamezne skupine piščali v prezbiteriju crngrobske cerkve. Vse piščali so temeljito očistili, lesene pa še premazali z zaščitnim sredstvom, ki preprečuje črvojedost. Vsi deli orgelske omare in trakture so bili zaščiteni na enak način. Ko so bile orgle Janeza Frančiška Janečka razstavljene, se je lahko vsak prepričal, kako kvalitetno je izdeloval inštrumente celjski mojster. Uporabljal je najboljši material, od več let sušenega lesa do visokoodstotnega kositra. Na lesenih delih orgel skorajda ni bilo opaziti sledov lesnih črvov, kar pomeni, da je mojster vedel, kateri les je najprimernejši. Poleg rekonstrukcije odžaganih piščali, ki jih je skrajšala roka domačega mojstra, je restavратор namestil še neslišni elektromotor, ki bo nadomestil mehačevo delo. Kljub vsemu pa je v celoti ohranil staro mehaniko, vključno s kolesji, na katerih so bili nekoč speljani jermenji, s katerimi se je poganjal meh. Pod tipkami v manualu je mojster Kerssenbrock ustavil 'filc', ki zmanjšuje ropot ob igranju. Odveč je poudarjati, da med obnovitvijo orgel ni bil zavržen niti najmanjši kosček lesa ali kovine starih orgel.«³⁶

Sledijo menzure nekaterih registrov Janečkovih orgel v Crngrobu, kot jih je odbral mojster Kerssenbrock s pomočniki. Vse mere so v milimetrih.

Principal 4'		Quinta 2 2/3'		Octava 2'	
C	80,5	C	58	C	45
F	68,5	E	47	B	35,5
A	56	G	34	c	32,5
c	45	c	26	fs	24,5
ds	40	fs	19	c1	17,5
g	36,5	c1	15,5	fs	14
h	30	fs	12	c2	12
f1	22,5	c2	10	fs	9
h1	15,5	fs	7,5	c3	8
f2	12	c3	7,2		
c3	9,5				

Flauto		Copula maior		Copula minor	
C	108/97	C	85/76	C	53/45
F	94/79	E	74/65	Fs	42/33
c	67/60	c	52/47	d	29/22
f	50/48	fs	42/35	fs	25/19
c1	36/31	c1	32/25	c1	20/15
f	28/35	fs	24/19	fs	16/14
c2	19/17	c2	19/16	c2	15/11
f	15/13	fs	16/12,5	fs	12/9
c3	12/10	c3	14/11	c3	11/8

Na binkoštno nedeljo, 10. junija 1984, je orgle blagoslovil starološki župnik in škofjeloški dekan Andrej Glavan, ki je tudi dal spodbudo, da so bile orgle v Crngrobu obnovljene. Pri bogoslužju je pel moški zbor pod njegovim vodstvom.

Kronist je v *Družini* zapisal: *«Farani Stare Loke, kamor spada romarska cerkev v Crngrobu, zaslužijo čestitke, ker so obnovili orgle in ker imajo trenutno najboljše baročne orgle v Sloveniji. S tem so opravili veliko kulturno dejanje. Sicer je crngrobska cerkev en sam zaklad in eden največjih umetniških biserov v Sloveniji, najbrž pa so v tej cerkvi najdragocenejše prav orgle. V prvi vrsti gredo čestitke seveda župniku in dekanu Andreju Glavanu, ki je imel pogum, hkrati s kulturno zagnanostjo, da se je tega posla lotil. To je prvi primer obnovljenih baročnih orgel v Sloveniji, kateremu bodo sledili drugi, kar Bog daj!«* Poročilo pa je kronist sklenil z besedami: *«Danes znamo, hvala Bogu, spet ceniti stare orgle, predvsem tiste, ki štejejo najmanj sto let. Toliko bolj te Janečkove orgle, ki spadajo v sam vrh baročnega orglarstva na Slovenskem. Spoštovanje se kaže tudi v tem, da so danes zopet začeli izdelovati orgle na baročni način... Ob tem bi rad poudaril, da imamo Slovenci odlično orglarsko preteklost in da se s svojimi orglami lahko postavimo ob bok kateremukoli narodu v Evropi.»³⁷*

Leta 1985, v evropskem letu glasbe, je skupaj s knjigo *Orgle na Slovenskem* Državna založba Slovenije izdala gramofonsko ploščo crngrobskih orgel, na katerih Milko Bizjak igra baročne orgelske skladbe, ki poudarjajo različne vrline orgel.

ŽUPNIJA STARA OSELICA

Župnijska cerkev sv. Pavla je bila svoj čas posvečena sv. Mariji in sv. Pankraciju. Napis na zvoniku jo datira z letom 1102. Sedanja stavba je iz druge polovice 17. stoletja, kar nakazuje tudi grbasta streha.

Cerkvenopravno je bila prvotno podružnica poljanske prafare. Leta 1753 je postala vikariat, leta 1785 lokalna kaplanija, leta 1875 pa župnija.

Zupanove orgle

Leta 1907 sta Brata Zupan postavila 8-registrske orgle, ki so imele naslednjo dispozicijo:

Manual

01 Principal	8'
02 Bordun	8'
03 Gamba	8'

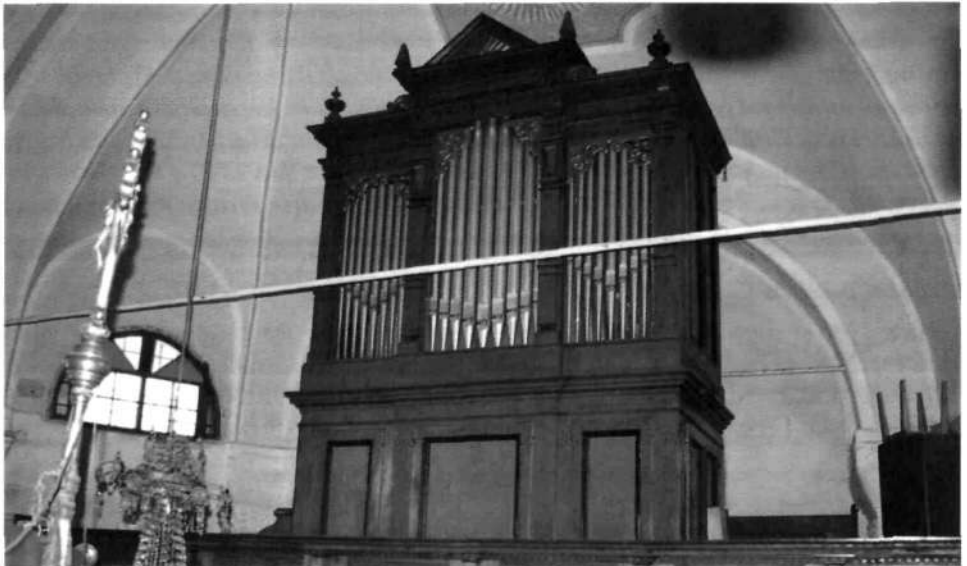
Župnijska cerkev
sv. Pavla v Stari Oselici
(Foto Dušan Koman)

04 Octav	4'
05 Flauto traverso	4'
06 Mixtur II-III	

Pedal

07 Subbas	16'
08 Pianobas	16'

V daljšem opisu v CG je orgle opisal idrijski dekan Mihael Arko: »Orglarski mojster Zupan je izdelal za to gorsko faro nove orgle. Nad igralnikom se blesti napis: Opus 107. Zares veliko število za slovensko turdko. Pravilo se mi je, da se je Zupan pri svojem najnovejšem delu zelo potrudil, ker bi rad dobil naročila za kake orgle v obližju, kjer si jih ravno nameravajo omisliti. – Delo se mu je posrečilo, tudi cena je nizka. Za 8 popolnoma izpeljanih registrov 2450 kron ni prenapeta cena. Pogrešal sem v manualu kakega bolj nežnega spremenja. Res je gamba precej lepa in principal ima prijeten, zaokrožen glas, kakor jih doslej še nisem veliko slišal, a za malo cerkev je vse premočno. Hvala Bogu, da so pri nas že oni časi minuli, ko je bilo treba pri petju v cerkvi le vpiti in orgle močno doneti, da je ugajalo in se hvalilo. Napredovali smo že toliko, da ljudstvo raje sliši tibo, a precizno izpeljano petje, in orgle z nežnimi glasovi bolj ugajajo. Zato naj bi imele več nežnih spremenov in sapni pritisek naj bi ne bil več tako velik, pa bi imele nekak 'nobel' glas, če tudi stoje v gorski župni cerkvi. – Kar sem pa v manualu pogrešal, dobil sem v pedalu. Tu pa ravno manjka poln, močan, markanten bas. Pedal-kopel je res precej močan, a pri preskušnji ga nisem mogel rabiti, ker je bila radi večdnnevnega deževja cerkev mokrot-

Zupanove orgle iz leta 1907 (Foto Dušan Roman)

na in je vlaga vplivala najbolj na pedal-kopel. – Na kmetih so velikokrat pete litani-je, pri katerih včasih vsa cerkev poje. Prevladujejo ženski višji glasovi. Organist bode obdržal vse v pravem taktu in tempo le s pomočjo markantnega pedala. Ako je petje na koru in po cerkvi vse le v višji legi in ga pri tem podpirajo še močni glasovi iz manuala, kako razmerje nastane v harmoniji, ako je bas – basis, podlaga – bolj medel, prazen, neodločen, tako da se kar izgubi? Opaža se tolikrat, da jamejo glasovi po cerkvi padati, včasih celo za osminko tona, ker ni prave opore. Zgornji glasovi se nimajo na kaj naslanjati, zato vse negotovo v zraku plava. – Poglejmo novo opravljene frančiškanske orgle v Ljubljani. Kadar je pleno organo, kako grandiozno vlogo igra takrat pedal! Skoraj da je premočan. In vendar so tu delali dispozicijo in določevali menzuro naši najboljši veščaki, in to celo za glavno mesto, kjer bočejo biti bolj fini, bolj nobel, kakor na kmetih. – Naj g. Zupan ne zameri odkritim besedam! Videl sem, da se je za svoj 107. opus zelo potrudil, ga tudi solidno izvršil, pravilno vse egaliziral in čisto intoniral, a oba pianobas in subbas v pedalu le ne odgovarjata tovarišem v manualu. Morda bi kak violonbas bil bolj kos svoji nalogi. Sploh sem slišal že večkrat dobre organiste tožiti, zakaj ne dela Zupan krepkejšega pedala. Intonira vse močno v manualu a ne v isti meri v pedalu. To sicer ni tehnična napaka, le pomanjkljivost je, ki se prav lahko popravi. Morda g. Zupana ni še nobeden na to opozoril. – Ker je turdka Zupan dovolj renomirana, priča temu številka 107, je ni treba še posebej priporočati. Okoliš po Kranjskem, Goriškem in Istriji je tako obširen, da bosta oba naša mojstra Milavec in Zupan imela zadosti naročil in zaslužka. Naj le solidno izvršujeta svoj posel in se ozirata na svete strokovnjakov.³⁸

ŽUPNIJA SVETI DUH

Cerkev Svetega Duha je omenjena že leta 1456. Leta 1860 jo je prezidal župnik Franc Kramer iz gotske z lesenim stropom v baročno obokano cerkev. V prezbiteriju je delno ohranjena freska iz leta 1456. Druga poslikava iz 19. stoletja je delo slikarja Gosarja v seko tehniki. Glavni oltar z lesenim nastavkom iz leta 1652 spada v dobo renesanse, Stranska oltarja sta iz leta 1861. Zvonik je iz leta 1777 s čebulasto strebo. Notranjo ureditev je v letih 1991 do 1992 načrtoval arb. France Kvaternik.

Cerkvenopravno je spadala pod starološko prafaro. Leta 1980 je postala župnija.

Prvotni pozitiv

Leta 1980 je župnik Jože Perčič kupil od Stanislava Perčiča iz Kranja majhno glasbilo s tremi registri, ki ga je le-ta leta 1972 kupil od Toneta Roglja iz Mengša. Potem ko mu je dodal pedalno klaviaturo in ustrezne piščali na hrbtišče, ga je postavil na kor župnijske cerkve. Glasbilo ima naslednjo svojevrstno dispozicijo:

Manual

01 Kopula	4'
02 Flauto	4'
03 Principal	2'

*Župnijska cerkev
sv. Duba pri Sv. Dubu
(Foto Dušan Koman)*

Pedal

04 Bordun 8'

Nove orgle

Potreba po novem glasbilo je postala vse bolj pereča. Pomanjkanje prostora in vhod v zvonik sta zahtevala svojevrstno postavitev glasnica in iz tega tudi naslednjo dispozicijo:

II manual (glavno piščalje)

01 Cevna flavta	8'
02 Salicional	8'
03 Principal	4'
04 Nasat	2 2/3'
05 Oktava	2'
06 Terca D	1 3/5'
07 Mikstura II	1'

I manual (kontinuo)

08 Pokrit lesen	8'
09 Kopula	4'
10 Principal	2'
11 Kvinta	1 1/3'

Pedal

12 Subbas	16'
-----------	-----

Dvomanualne mehanske orgle imajo barvno zelo bogato dispozicijo. Prvi manual je majhen pozitiv – takih smo v prejšnjih obdobjih po Slovenskem imeli kar lepo število –, lahko bi mu rekli tudi kontinuo, saj je prav značilen za spremljanje zborovskega in solističnega petja kot tudi instrumentalnih skupin. S tem, da je nameščen kar v igralnik, je neposredno povezan na svojega predhodnika. Drugi manual, ki je osnova celotnega orgelskega zvoka je bolj bogat. Na njem srečamo predstavnike vseh treh družin ustničnih registrov, in sicer flavtnih (cevena flavta), godalnih (salicional) in principalnih registrov (principal, oktava in mikstura). Prav posrečena je navzočnost nasata (kvinte) in terce, s katerima lahko sestavljamo od 3-vrstne seskvialtere (Bachu izredno priljubljen register) do 5-vrstnega korneta (značilen register francoskih orgel). Dispozicija je tudi uravnovešena ne samo po posameznih manualih, temveč tudi v manualih med seboj, in sicer po principalovih osnovah: prvi manual ima 2-čveljsko osnovo s svojo kvinto, drugi pa 4-čveljsko osnovo z oktavo in miks-

Nove orgle iz leta 1984 (Foto Dušan Koman)

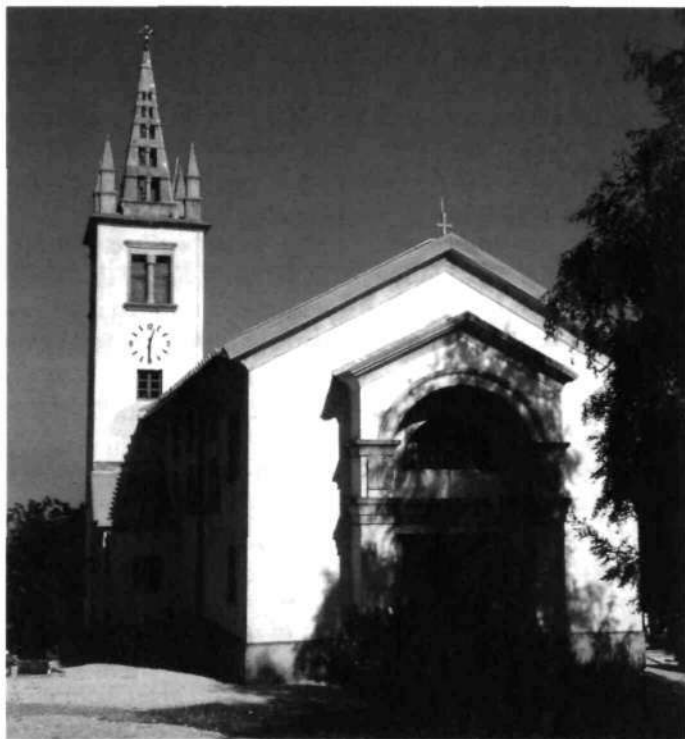
turo; pedal pa s svojo 16-čevljskim subbasom daje plemenito osnovo celotnemu orgelskemu zvoku. Dispozicijo novih orgel sta pripravila akad. Primož Ramovš in podpisani.

«Največji problem pri izvedbi je bil prostor, ki ga na koru naše majhne cerkve ni na pretek. Načrt za orgle, ki ga je osnoval ing. Brane Košir, je čudovito zamišljen, saj gre v minimalno škodo prostoru. Glavno piščalje je dvignjeno na konzolah, igralnik in pozitiv pa sta v enem kosu in zauzemata sprejemljivo površino. Zaradi velike prostorske stiske je bilo treba izvesti na instrumentu nekaj edinstvenih elementov. Električni motor in plavajoči meh stojita v zvoniku. Iz meha sta speljana dva dovoda zraka v obe sapnici. Zgornji zračni kanal vodi stisnjen zrak v sapnico glavnega piščalja, na kateri so kar skupaj piščali glavnega manuala in pedala. Drugi kanal pa vodi v sapnico pozitiva, ki stoji na tleh ob igralniku. Med glavni meh v zvoniku in sapnico na koru je bilo potrebno nastaviti še en manjši pomožni meh, ki ima funkcijo izravnavanja zračnega tlaka v orglah. Tlak v mehu meri 65 mm VS. Orgle so mehko intonirane – na slovenski način, kot ga je zaznati pri Janečku. Tonska in registrska traktura sta v celoti mehanski. Traktura glavnega piščalja se sama napenja... Manuala obsegata tone od C do g3 (56 tipk), pedal pa od C do f1 (30 pedalov). Ker morajo biti orgle v tako majhni cerkvi precej tišje intonirane in zaradi pomanjkanja prostora, je zvočna struktura orgel svojevrstna. Običajno je zvočna struktura glavnega manuala zgrajena na principalu 8', ki stoji v pročelju. V naše orgle ni mogoče postaviti 2,4 m visoko piščal pokonci, zato so tudi piščali najnižjih pedalnih tonov lomljene. Zvočna arhitektura torej bazira na principalu 4', ki je v pročelju... Pristiski na tipke so nadvse lahki, odziv pa jasen in povsem točen. Zvok napolni vso cerkev, vendar pa se zaradi majhnega prostora v polni cerkvi zvok takoj zaduši. – Zapletena izvedba je orglarjem iz Škofijske orglarske delavnice odlično uspela in orgle le še čakajo svojega blagoslova, ki bo drugo nedeljo v avgustu leta 1994.¹⁰⁾

Nove orgle je v nedeljo, 14. avgusta 1994, blagoslovil ljubljanski pomožni škof Alojz Uran, ki je med nagovorom vernike »spodbujal k povezanosti z Bogom, s Cerkvijo in med seboj. Naj bi harmonija, ki vlada med orglami, bila vzor za medsebojne človeške odnose, ki se prav v današnjem času tako krhajo«. In dodal: »Takrat, ko utihne otroška pesem, takrat je nekaj v človeštvu in skupnosti nekega kraja zelo narobe. Naj bodo zato orgle spodbuda, da bi uporabili svoje talente tudi pri bogoslužju, v sodelovanju pri zborovskem in ljudskem petju!¹¹⁾

ŽUPNIJA SV. LENART

Mala gotska cerkev sv. Lenarta je stala že pred letom 1400. Ko je leta 1841 cerkev in zvonik poškodovala strela, so leta 1853 zgradili nov zvonik, cerkev restaurirali in zabrisali gotske osnove. Leta 1944 so jo partizani zminirali. Leta 1958 so zgradili novo po načrtih arh. Janeza Valentinčiča. Leta 1961 jo je blagoslovil škof Anton Vovk. V cerkvi so baročni kipi iz stare cerkve in slike: Metzingerjev sv. Lenart, Janeza Šubica Immaculata.

*Župnijska cerkev
sv. Lenarta na
Sv. Lenartu
(Foto Marko Oblak)*

Cerkvenopravno se je iz selške prafare osamosvojila leta 1790 kot lokalija, leta 1862 pa je postala župnija.

Goršičeve orgle

Leta 1898 je Franc Goršič postavil nove orgle. Fran Ferjančič je poslal CG o njih daljše poročilo, v katerem bolj kot orgle opiše, kako je do njih prišlo: *«CG rad poroča o novih cerkvenih kompozicijah naših domačih skladateljev; prav se mi pa zdi, da seznanja svoje bralce tudi z novostmi na polji domačega orglarstva. Naši vrli orglarški mojstri (govorim namenoma v množini, ker mi Slovenci – hvala Bogu – lahko tako govorimo) postavijo tu pa tam kake nove orgle, in želeti bi bilo, da bi vselej poročal kdo o tem našemu društvenemu glasilu in orgle nekoliko opisal. To bi bilo važno tudi za poznejšo zgodovino našega orglarstva. Iz tega stališča poročam tudi jaz o novih dr. Zupančevih orglah. – Ako imenujem te orgle ‚dr. Zupančeve‘, naj nihče ne misli, da je vstala med nami kaka nova trdka s tem imenom. Ne, orgle, o katerih govorim, izdelala je naša stara, dobro znana trdka Goršičeva kot opus 66. Smemo pa po pravici imenovati te orgle dr. Zupančeve, ker jih je na svoje stroške naročil pokojni notar dr. Jernej Zupanc, in sicer za svojo rojstno župnijo Št. Lenart nad Škofjo Loko. – Orgle, katere so bile dlje časa postavljene na ogled pri orglarskem mojstru g. Fr. Goršiču, niso sicer velike, a zadostovale bodo popolnoma za malo cerkvico, kateri so namenjene. Izdelane so na stožke in imajo en sam manual ter le*

9 pravih izpremenov. Dispozicijo teh orgel moramo imenovati jako srečno, ker kljub malemu številu izpremenov, napravi izurjen orglavec lahko lepe kombinacije; tudi pleno glasi se kaj krepko. Toda najraje napišem tu dispozicijo samo:

Manual

01 Principal	8'
02 Gamba	8'
03 Votla flavta	8'
04 Dolce	8'
05 Voix celeste	8'
06 Octava	4'
07 Mixtura II-III	

Pedal

08 Subbas	16'
09 Violoncello	8'

Večjega pomena, kakor orgle same, zdi se mi pa to, da jih je dal napraviti laik dr. Zupanc, in sicer popolnoma na svoje stroške. Na kaj takega pač ne naletimo pogostoma. Blagi pokojnik želel je zelo, da bi mogel v domači cerkvi sam slišati svoje orgle. Zato je priganjal mojstra Goršiča, naj biti z delom; rekel mu je rekoč: 'Ako jih ne izdelate do velike noči, jih nikdar ne bom slišal, ker bom umrl.' Žal, da je bil g. Goršič preobložen z drugim delom in ni mogel ustreči blagi želji gospoda notarja. Dr. Zupanc res ni slišal svojih orgel, ker ga je Bog prej poklical v večnost, nego so bile orgle izdelane. Toda upamo, da posluša sedaj še vse lepše glasove v nebeškem Jeruzalemu. Postavil si je pa blagi pokojnik s temi orglami pač najlepši spominek: njegovi rojaki se ga bodo hvaležno spominjali, kadarkoli se bodo glasile njegove orgle, in pri vsaki službi Božji sodeloval bo po svojih orglah tako rekoč tudi sam. – Tu ne morem si kaj, da bi ne pristavil k temu blagemu činu kratke opazke. Ali bi ne bilo dobro, ko bi našel blagi pokojnik še kaj posnemovalcev? Pač se sliši včasih, da daruje kdo večjo ali manjšo vsoto za cerkvene potrebe, da se spominja kdo v svoji oporoki cerkve v obče; ali skoro nikdar ni slišati, da bi se kdo izrečno spomnil tudi cerkvene glasbe. In vendar kako potrebno bi bilo to marsikje, zlasti še pri nas na Slovenskem! Tu potrebujejo novih orgel, tamkaj nima orglavec zadostne plače, zopet drugje ni dovolj preskrbljeno za cerkveni pevski zbor. Kako dobro delo bi storil, kdor bi kaj daroval ali v oporoki zapustil v take plemenite namene! Na ta način postavil bi si človek najlepši spominek, ker dolgo dolgo po smrti bi se ga ljudje hvaležno spominjali pri službi Božji, a tudi sam bi po svojem dobrem delu še dolgo po smrti povelečeval Boga ter z verniki sodeloval v večjo čast Božjo. – Bodi ta opazka nekak 'téma' za premišljevanje temu in onemu, katerega je Bog obilnejše obdaroval s časnim premoženjem in želi to obrniti v kak dober namen. Naj bi pač tako premišljevanje obrodilo kaj praktičnega sadu in nam obudilo še mnogo Zupancev!^{1,2}

Jenkove orgle iz leta 1961 (Foto Dušan Koman)

Jenkove orgle

S cerkvijo so bile uničene tudi orgle. Nove je leta 1961 postavil Franc Jenko iz Ljubljane. Te imajo naslednjo dispozicijo:

Manual

01 Principal	8'
02 Salicional	8'
03 Undamaris	8'
04 Bordun	8'
05 Oktava	4'
06 Flavta	4'
07 Oktavica	2'
08 Mikstura IV	

Pedal

09 Subbas	16'
10 Oktavbas	8'

Opombe

¹ Prim. S. Premrl, *Nekoliko statistike o orglah v ljubljanski škofiji*, v: *Cerkveni glasbenik* (CG) 41 (1918), 12–16, 25–28, 55–58, 70–74; 42 (1919), 6–10, 21–25, 33–38; 43 (1920), 54–56 (odslej: *Statistika*).

² Prim. S. Premrl, *Nekoliko podrobnih zanimivosti o orglah v ljubljanski škofiji*, v: *Cerkveni glasbenik* (CG) 46 (1923), 7–10.

³ Prim. E. Škulj, *Bibliografsko kazalo Cerkvenega glasbenika*, Ljubljana 1978, 17–20.

⁴ Prim. M. Bizjak, E. Škulj, *Orgle na Slovenskem*, Ljubljana 1985 (odslej: *Orgle na Slovenskem*).

⁵ Prim. E. Škulj, *Orgle v Ljubljanski nadškofiji*, Ljubljana 1987 (odslej: *Orgle v Ljubljanski nadškofiji*).

- ⁶ Prim. *Krajerni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937.
- ⁷ Prim. R. Savnik, *Krajerni leksikon Slovenije I*, Ljubljana 1968.
- ⁸ Prim. Šematizem *Ljubljanske nadškofije*, Ljubljana 1993.
- ⁹ *Statistika*, 36.
- ¹⁰ Prim. E. Škulj, *Obnortljene orgle v Lescab*, v: CG 79 (1986), 89.
- ¹¹ Prim. E. Škulj, *Obnortljene orgle v Bukorščici*, v: CG 81 (1988), 97.
- ¹² *Razne vesti*, v: CG 61 (1938), 159.
- ¹³ E. Škulj, *Nove orgle v Dražgošab*, v: Družina 20 (1971), 18, 6 (19. 9. 1971).
- ¹⁴ *Orgle na Slovenskem*, 118.
- ¹⁵ F. Mihelič, *Leskorica*, v: CG 60 (1937), 61.
- ¹⁶ F. Kimovec, *Nove orgle (- Leskóvtca nad Škofjo Loko*, v: CG 64 (1941), 78.
- ¹⁷ H. Sattner, *Nove orgle v Lučinah*, v: CG 31 (1908), 91.
- ¹⁸ F. Kimovec, *Nove orgle na Golem*, v: CG 64 (1941), 116–117.
- ¹⁹ I. Dolenc, *Orgle v stari in novi poljanski cerkvi*, Hotovlja 1994 (seminarska naloga na Orglarski šoli).
- ²⁰ I. Dolenc, n. d.
- ²¹ *Orgle v Ljubljanski nadškofiji*, 20.
- ²² A. Štampihar, *Selca nad Škofjo Loko*, v: CG 44 (1921), 50.
- ²³ L. Šmid, *Selca*, v: CG 56 (1933), 154.
- ²⁴ B. Rovtar, *Orgle v cerkvi sv. Petra v Selcib*, Topolje 1994 (seminarska naloga na Orglarski šoli).
- ²⁵ B. Rovtar, n. d.
- ²⁶ F. Pokorn, *Loka*, v: DS 7 (1894), 600.
- ²⁷ F. Pokorn, n. d., 602.
- ²⁸ *Krakovo v Ljubljani*, v: Novice 23 (1865), 242–243.
- ²⁹ *Orgle na Slovenskem*, 142.
- ³⁰ Prim. T. Močnik, *Obnortljene in povečane orgle v Stari Loki*, v: CG 86 (1993), 19–21.
- ³¹ J. Gril, *V Stari Loki blagoslovili nove orgle*, v: DR 41 (1992), 1, 16 (5. 1. 92).
- ³² F. Pokorn, n. d., 628.
- ³³ Prim. E. Škulj, *Orgle v Ljubljanski stolnici*, Ljubljana 1989, 26.
- ³⁴ Prim. L. Šaban, *Orgulje ljubljanskog graditelja orgulja Ivana Jurja Eisela u Hrvatskoj*, v: Arti musices 1 (1969), 115.
- ³⁵ *Statistika*, 41 (1918), 26.
- ³⁶ M. Bizjak, *Obnortljene orgle v Crngrobu*, v: CG 77 (1984), 94.
- ³⁷ Še, *Crngrobske orgle ponovno -Bogu služijo-*, v: DR 33 (1984), 25, 5 (17.6.1984).
- ³⁸ M. Arko, *Nove orgle, V Stari Oselici*, v: CG 30 (1907), 95.
- ³⁹ *Orgle pri Svetem Dubu*, Ljubljana 1994.
- ⁴⁰ D. Končan, *Cerkev in orgle v župniji Sveti Duh pri Škofji Loki* (seminarska naloga na Orglarski šoli v Ljubljani).
- ⁴¹ E. Petrič, *Nove orgle pri Sv. Dubu pri Škofji Loki*, v: DR 43 (1994), 33, 5 (28. 8. 94).
- ⁴² F. Ferjančič, *Ljubljana (Nove dr. Zupančere orgle)*, v: CG 21 (1898), 62–63.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Orgeln im Dekanat Škofja Loka

Das Dekanat Škofja Loka umfasst 22 Pfarreien und besitzt 26 Orgeln d. h., dass auch einige Filialkirchen eine Orgel haben. In Škofja Loka befindet sich neben der Orgel in der Pfarrkirche noch eine in der Kapuzinerkirche und eine in der Ursulinenkirche. Die Pfarre Stara Loka hat eine Orgel auch in der Wallfahrtskirche in Crngrob und die Pfarre Železniki in der Filialkirche St. Franziskus. Es gehört sich auf jeden Fall, dass voraussichtlich die vornehmste Kirche im Dekanat auch die älteste und zugleich die vornehmste Orgel hat. Es geht um die

Janeček-Orgel aus dem Jahr 1743 in der Kirche in Crngrob. Die Wallfahrtskirchen hatten wegen der Pilgerspenden genug Geldmittel und konnten damit die Kultstätte verzieren und bereichern. Das beweist die Kirche in Crngrob. In der Ursulinenkirche in Škofja Loka befindet sich die zweitälteste Orgel, die wahrscheinlich Peter Rumpel im Jahre 1836 für die Pfarrkirche in Stara Loka gebaut hat. So ist noch einmal das Prinzip wahr geworden: die Pfarrkirche bekommt eine neue Orgel, die alte wird aber in eine Filialkirche oder eine andere Kirche gebracht. Die drittälteste ist die Rojc-Orgel aus dem Jahr 1852 in der Friedhofskirche St. Franziskus in Železniki. Interessant ist es, dass sich die drei ältesten Orgeln in Filialkirchen befinden.

Das älteste Instrument in der Pfarrkirche ist die Valentinčič-Orgel aus dem Jahr 1855 in Bukovščica, das zweitälteste aber die dreimanualige Orgel in Stara Loka. Die Orgel hat der letzte große slowenische Orgelbauer Franc Goršič als ein zweimanualiges Instrument mit 21 Registern gebaut. 1991 hat sie die Orgelwerkstatt der Diözese aus Maribor erneuert und auf drei Manuale und 30 Register vergrößert. So ist die Orgel zur einzigen dreimanualigen und auch zur größten Orgel im Dekanat geworden, obwohl die in Žiri mehr Register hat. Alle bis jetzt erwähnten Orgeln haben Schleifladen mit sogenannten Tonkammern, die einen reineren Ton als eine Orgel mit Registerkammern geben. Die letzten zwei mechanischen Orgeln im Dekanat, jedoch bereits mit Registerkammern, haben an der Jahrhundertwende die Brüder Zupan gebaut, im Jahre 1892 in Gorenja vas und im Jahre 1906 in Stara Oselica.

Das Unternehmen der Gebrüder Mayer aus Österreich begann in der Kapuzinerkirche in Škofja Loka eine lange Reihe von pneumatischen Orgeln zu bauen. Bis zum Ende des Ersten Weltkrieges hat Ivan Milavec zwei Orgeln gebaut, 1908 in Lučine und 1914 als sein letztes Werk eine Orgel mit 38 Registern in Žiri. Nach einer achtzehnjährigen Pause begannen 1932 Franc Jenko bzw. sein Sohn Anton Jenko aus Šentvid bei Ljubljana pneumatische Orgeln zu bauen: in Škofja Loka in der Pfarrkirche (1932), Železniki – Pfarrkirche (1938), Leskovica (1941), Selca (1944), St. Lenart (1961), Žabnica (1962), Sorica (1968), Poljane (1969), Dražgoše (1971), Zali log (1972), Javorje (1978), Nova Oselica (1965), Reteče (1980), Škofja Loka – Suha (1984). 1966 hat Andrej Benda eine Orgel in Davča gebaut.

Eine große Wende bedeutet die neueste Orgel im Dekanat, die 1994 von der Orgelwerkstatt der Diözese aus Maribor in der Pfarrkirche des Heiligen Geistes gebaut wurde. Damit endet der Bau von pneumatischen und beginnt der Bau von mechanischen Orgeln. Heute ist bekannt, dass eine mechanische Orgel einen unvergleichbar reineren Ton gibt, vor allem deswegen, weil sie Tonkammern statt Registerkammern hat. Der Bau von neuen mechanischen Orgeln erweckt auch ein neues Schätzen der alten mechanischen Instrumente. Sowohl die Orgel in Stara Loka als auch die Janeček-Orgel in Crngrob wurde meisterhaft von Hubertus von Kerssenbrock aus München renoviert. Interessant ist es, dass die beiden renovierten Orgeln derselben Pfarrei gehören.

Man könnte behaupten, dass im Dekanat Škofja Loka die ganze Geschichte des slowenischen Orgelbaus im Kleinen umfasst ist.